

Հայկական գիտահետազոտական հանգույց
Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Մտեղծագործական համայնքներ
ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial
3.0 Unported (CC BY-NC 3.0) license.

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format

Adapt — remix, transform, and build upon the material

6043

ՄԱՅԸՆՑ ՕՐԵՐ...

ՅՈՒՇԵԱՆԵՐԵՄ

ԳԵՂԵՐԵՅՅԻ

ԳՐԵԿԵՆ

ԵՐԵՎԱՆԻ ԳՐԱԴԱՐԱՆ

1892-1894

Ա. ԱՆԿԵԶԵՆԵՆ

082

Մ-16

2010

2001

082

Ն-16

Անցած օրեր...

ՅՈՒՇԱՄԱՏԵԱՆ
ԳԱՏՇՔԷՕՅԻ
ԳՐԱԿԱՆ
ԵՐԵՎԱՆԹՆԵՐՈՒ
(1892 - 1894)

Վ. ՄԱԼԷՋԵԱՆ

9 1616-83
80287-мел

ՎԱՀԱՆ ԿԱԼԵՋԻԱՆ
(1926)

ՅԱՌԱՋԱԲԱՆ

Ա. ԶՕՊԱՆԵԱՆ

Յ Ա Ռ Ա Ջ Ա Բ Ա Ն

Վահան Բաղդեան, որ սիրուն գաղափարը յղացեր է տարիներ առաջ իր ընտանեկան յարկին տակ տեղի ունեցած գրական երեկոյեաներու յիշատակը պահպանող ինն տեղուած Թղթերու ծրարը հատորիկի մը մէջ ամփոփելու, կ'ուզէ որ յառաջարան մը գրեմ' այդ հաւարածուն ին համար:

Վաղեմի բարեկամիս վաճառքը ամենասրտագին ու փուժկոտ հաճոյքով կը կատարեմ, որովհետեւ անցեալի վարդերու եւ մելախներու այդ չորցած Թեր-

Թերու փունջը իմ ալ պատանուութեանս է՛ն աղուոր
օրերէն մէկ քանին կ'ոգէ, ու երախտագիտութեան
գորովագին զգացումի մը՝ որ այդ օրերէն ի վեր սըր-
տիս մէջ կենդանի մ'նացած է միշտ՝ հրաւարակային
արտայայտութիւն մը տալու քաղցր առիթ մըն է որ
կ'ընծայուի ինծի ատով: Անձնական տեսակէտէն
դուրս, բանաստեղծական ժամանցներու, գրական
խաղերու այդ նշխարները, ու պատկերը այն միջա-
վայրին ուր երկնուած են անոնք, Պոլսահայ համայն-
քին ոչ միայն գրական շարժման, այլ եւ կենցաղավա-
րական զարգացման մէկ որոշ ու թանկագին շրջանը
կը ներկայացնեն, որ մեր ցեղին դարաւոր գոյու-
թեան ամենէն գեղեցիկ ու բեղմնաւոր բուսներէն
մին է եղած, ու մտքով վերադառնալ այդ բուսէին,
այդ օրերուն յուշերը քրքրել, այդ շրջանին գլխաւոր
փայլը կազմող ներուժ կամ շնորհիւի դէմքերուն —
որ մեծ մասամբ անհետացած են — խանդաղատագին
յարգանքի ողջոյն մը ուղղել, աւելի եւս քաղցր ու
նուիրական պարտականութեան մը կատարումն է:

Պոլսոյ հայ համայնքը ունեցած է երկու «ոս.

կիշրջան». մին ռոմանթիկ օրերու ժամանակամի-
ջոցն է, ուր ապրած են Պէշիկիթաշլեան, Գոսեան,
Իերենց եւ ուրիշ այնքան տաղանդաւոր հայ գրա-
գէտներ, արուեստագէտներ, ազգային գործիչներ,
շարք մը ազգասէր ու գրասէր մեծ ընտանիքներու
հետ: Միւսը 1880—1895 ի շրջանն է, ուր Պարոնեան
արտադրեց իր լաւագոյն գործերը, ուր երեւան
եկաւ վերանորոգման շարժում մը «Արեւելք—Մասիս—
Հայրենիք»ի գրական բոյլին ազդեցութեան տակ,
Մուրատ-Ռափայէլեան, Պէրպէրեան ու Կեդրոնական
վարժարաններէն ելլող նոր գրողներու եւ խանդա-
վառ գրագէտներու գործակցութեամբ: Այդ երկու
շրջաններն ալ մեր ժամանակակից գրականութեան
զարգացման ու ձոխացման, մեր ազգային կեանքին
բնաշրջման եւ յեղաշրջման մէջ մեծ դեր կատա-
րած են: Ինչ որ յատկանշական գիծերէն մին է
այդ երկու շրջաններուն, գրականութեան ու ար-
ուեստներու համար բուռն սէրն է որ ի յայտ եկած
է աւելի քան երբեք ջերմ ու հաւաքական ձեւով՝
եւրոպական զարգացում ստացած, բաւական կարե.

ւոր Թիւ մը կազմող եւ հետզհետէ ստուարանալ ձգտող ընտրանիի մը մէջ:

Հայ ցեղը հինէն ի վեր ինքզինքը միշտ իբր արուեստներու եւ գրականութեան համար օժտուած տարր մը ցոյց տուած է՝ իր արտադրած բազմադիմի ու ինքնատիպ տաղանդներով. բայց մեր հասարակութեան մէջ դժուար է ըսել թէ միշտ լայն տարածում ունեցած ըլլան բարձր գրականութեան ու գեղարուեստներու համար գիտակից սէրն ու խանդավառ յարումը: Վերոյիշեալ երկու շրջաններու միջոցին Պոլսոյ (եւ Իզմիրի) Հայոց լաւագոյն մասը, ներքնապէս կապուած մ'նալով հանդերձ իր ցեղային աւանդութեանց էական գծերուն, նոյն առեւն անմիջական շփման մէջ կրցած է մտնել եւ ըրպական քաղաքակրթութեան մեծագոյն ու ազնուագոյն արտայայտութեանց հետ, արեւմտեան ամենէն զարգացած ժողովուրդներու բարբերն ընդգրկած է, գեղեցկութեան ջերմ սիրով սոգորուած, արուեստի ու գրականութեան հրայրքն ունեցող, մտաւոր կեանքի պաշտամունքին նուիրուած սե-

րունդներ երևւան ըերած է, որ անկեալ, այլասերեալ ու շղթայակապ Արեւելքի մը վրայ ծանրացող թանձր խաւարին մէջ բացառիկ երեւոյթ մըն էին, Կովկասի հայ-վրացական եւ Պոլսոյ ու Իզմիրի յունական խմբակներուն հետ՝ բարձրագոյն կեանքի մը ովատիաները կը կազմէին բարբարոսութեան ու գռեխկութեան անապատի մը մէջ: Պէշիկթաշեանի օրով, Յրթարէոյ ու Փերա, հայ գրական քանի մը «սալօն»ներ արդէն գոյուեիւն ունեցած են՝ այնտեղ հաստատուած մեծ գերդաստաններու տան մէջ. հոն ինչպէս եւրոպայի ամենէն զարգացած ազգերու սալօններուն մէջ, կը հաւաքուէին ժամանակին ծանօթ գրագէտները, արուեստագէտները, ազգասէր ու գրասէր անձնաւորութիւնները. եւ այդ հաւաքմանց մէջ՝ զոր կը լուսաւորէին ու կ'ոգեւորէին գեղասէր ու նրբաճաշակ տիկիներու եւ օրիորդներու հմայքն ու սրամտութիւնը, խօսակցութիւնը կը թաւալէր, ոչ թէ ուտելիքի, զուարճութեան կամ բամբասանքի հետ կապ ունեցող ռամիկ նիւթերու շուրջ, ժամերը կ'անցնէին՝ ոչ

Թէ Թ-դԹախադով, ինչպէս քաղաքին ուրիշ շատ մը շրջաններուն մէջ, այլ օրուան ազգային հարցերուն շուրջ խորհրդակցութիւններով, գրական ու գեղարուեստական նիւթերու վրայ գաղափարներու փոխանակութեամբ, բանաստեղծութեանց արտասանութեամբ, նուագով, վերջապէս մտաւոր բարձր հասոյքներով. այդ սալօններուն մէջ է որ Պէշիկիմաշեկան եւ իր ժամանակակից ուրիշ տաղանդաւոր մտաւորականներ իրենց բարոյական նեցուկը գտած են, հոն պատրաստուած է հոյը Թրքահայ Թատրոնի ստեղծման, Միացեալ Ընկերութեանց հիմնարկման, հոն ուրուագծուած են Թրքահայութեան ազատագրման ձգտող առաջին ծրագիրները:

Այդ գեղեցիկ աւանդութիւնն է որ կը կրկնուէր, 1892 էն 1894, Գատըքէօյ, Մալէգեանց տան մէջ: Այդ Լարեւոր ու բեղմնաւոր շրջանին, ուր գրական նոր սերունդի մը հիգով, արեւմտեան աշխարհաբարը իր ամենէն մաքուր ու յղուած ձեւն ստացաւ, ուր վիպակը, երգիծանքը, բանաստեղծութիւնը, գեղարուեստական արձակը մասնաւոր փայլով

մշակուեցան, ուր գրականութեան արտակարգ սէր մը սկսաւ ծաւալիլ հասարակութեան բաւական լայն խաւերուն մէջ, եւ ուր՝ միւս կողմէ՝ ազգային ազատագրութեան ձգտող շարժումն ալ, Թէեւ աւելի սահմանափակ ոլորտի մը մէջ, կը տարածէր իր խիզախ ու գաղանի փորձերը, Մալէգեանց տունը եղաւ, որոշ ատեն մը, ամենէն փայլուն հայ գրական սալօնը: Անկից առաջ, եւ անոր հետ, գոյութիւն ունէին, ինչպէս Մալէգեան ինքն իսկ կը յիշէ իր յուզեալ ու խանդակամ Ներածութեան մէջ, քանի մը ուրիշ սալօններ. տաղանդաւոր բանաստեղծուհի եւ նրբաճաշակ գրահմուտ տիկին Սիպիլի, երաժշտասէր տիկին Այվազեանի, մանկավարժական նոր մեթոտները Պոլսոյ Հայութեան մէջ տարածող եւ ջերմ գրասէր տիկին Մատակեանի սալօնները՝ արդէն իսկ գրական հաւաքավայրեր էին, ինչպէս եւ Սրթաքէօյ՝ Նսայեանց տունը ուր կը յիշեմ գրական սկսնակութեանս առաջին օրերուն՝ մասնակցած ըլլալ բռնայանգի մրցումի մը, մեծանուն դերասան Ադամեանին եւ խումբ մը գրասէրներու հետ: Բայց Մալէգեանց սալօնը ամենէն ընդարձակն

ու ամենէն շքեղը եղաւ այդ գրական հաւաքավայրերուն: Տարիքով, խառնուածքով, դաստիարակութեամբ իրարմէ բաւական տարբեր անձեր, ծանօթ գրագէտներ, ինչպէս եւ գրասէրներ (որոնց մէջ գլխաւոր տեղը կը բռնէին դահիանի համբաւաւոր իննեակին սիրուն ընկերները), հոն կը միանային, գրականութեան եւ արուեստի տիրական հմայքով իրարու կապուած, Մալէգեան ընտանիքին սրտագին հիւրամեծարութեան մէջ եղբայրացած, օրուան հանրային կարեւոր հարցերուն վրայ ու մասնաւորապէս գրական ու գեղարուեստական նիւթերու մասին կը խօսակցէին. անոնք որ զիրար անձնապէս ձանչնալու առիթ չէին ունեցած, հոն իրարու կը հանդիպէին ու իսկոյն կը մտերմանային՝ բարեկամութեամբ տոգորուած այդ միջավայրին մէջ. ոմանք հեռաւոր թաղերէ կուգային Գատըքէոյ բարեկամի մը տունը գիշերել՝ այդ երեկոյթներուն ներկայ գտնուելու համար. յետոյ՝ թղթի կտորները կը բաժնուէին եւ բռնայանգի մրցումը ու հարց-պատասխաններու սրամտութեան խաղերը կը սկսէին. անոնց կը մասնակցէին գրեթէ ամենքը, գրագէտ ու գրասէր, այր ու

26-9191

կին. արձակագիրը բանաստեղծի կը ջանար փոխուել ըստէ մը, երգիծաբանը քնարերգութեամբ կ'ոսկեգօծէր իր ժպիտը, քնարերգակը կը փորձէր սրամտութիւն խառնել իր գգայնական գեղումներուն, յետոյ քիչ մը երգ, նուագ, արտասանութիւններ, քիչ մը պար, ու ամենքը կը բաժնուէին գողտրիկ ու մաքուր հաճոյք մը վայելած մարդոց խորին գոհունակութեամբ:

Ես այն ատեն կը գտնուէի պատանութեան ամենէն խանդավառ օրերուն մէջ ուր գրականութեան սէրը ամբողջ էութիւնս տարամերժօրէն կը լցնէր, ուր քաղաքականութիւնը, նոյն իսկ մեր ազգային քաղաքականութիւնը, եթէ ոչ անձանօթ, գէթ անհասկանալի, անմատչելի մարդ մըն էր ինծի համար:

Բոլոր սրտովս նուիրուած էի գրականութեան, ինչպէս կրօնքի մը, անոր մէջ տեսնելով ոչ այնքան ազգերու առօրեայ կեանքին վրայ ազդող, ձակատագիրը յեղաշրջող ուժ մը, որքան անհատներու եւ ժողովուրդներու հոգին բարձրացնող, կեանքը ազնւացնող աղբիւր մը մտաւոր վայելքի, իբր մոգական դուռ որմէ մարդ կը մտնէ գեղեցկութեան թափանցանք:

ծոյն երանաւէտ տաճարը: Նոյն մտայնութիւնն ու-
նէր եւ զահան Մալէգեանը, ինծի պէս դեռատի քնա-
րամոլ մը, որ նոր սկսած էր սիրոյ ու երազանքի փա-
փուկ բանաստեղծութեան մը առաջին հնչիւնները
լսելի ընել եւ որ այդ գրական հաւաքումներուն
մշտեռանդ կազմակերպիչն էր ու ամենէն անխոնջ
մասնակցողը: Խորունկ մտերմութիւն մը զիս կսպած
էր իսկոյն անոր հետ՝ գրականութեան բուռն սիրոյ
այդ համանման ձգտումէն բղխած: Անոր տունը կ'եր-
թայի ինչպէս հօրեղբօրորդիի մը տունը, եւ իր հայրը՝
բարութեան ու ազնուութեան նահապետական զմայ-
լելի տիպար մը, արդէն իրապէս հօրեղբայր մըն էր
ամենուն համար որ հոն կը հաւաքուէին: Կարելի է
ըսել որ գրականութեան այդ նոյն տիրական ու տա-
րամերժ սէրը կը տոգորէր նաեւ գրեթէ ամենքը
այնտեղ համախմբուող մտաւորականներուն: Բաց ի
Արփիարեանէն, որ Բաբիփի եւ Արծրունիի աշակերտ,
բաղաբական գործունէութեան ձգտումը կը միա-
ցընէր իր գրական հրայրքներուն (եւ ատոր համար
բանտ ալ մտած էր), եւ Բաշալեանէն, որ, Թէպէտ

խառնուածքով աւելի գուն աճուեցտագէտ, Արփի-
արեանի ազդեցութեան տակ, քիչ մը մասնակցած էր
նորահաստատ Հնչակեան կուսակցութեան առաջին
քայլերուն, միւսները ամենքն ալ Թրքահայութեան
ազգային հաստատութեանց պահպանման ու զար-
գացման, կրթական գործին ընդլայնման հետամուտ
ու հոգածու, եւ մանաւանդ հայ գրականութեան
նրբացման ու ձոխացման նպաստել ցանկացող մտքեր
էին, քաղաքականութենէ խորշող, զայն նոյն իսկ Թըր-
քահայութեան համար վաղած ամ ու վտանգաւոր նկա-
տող, ամեն բան առաջ գեղապաշտ մտքեր եւ իրենց
ցեղը սիրող սրտեր: Խելայեղ պաշտումը զոր ունէր
Զօհրապ Պէշիկթաշլեանին, ինչպէս յետոյ՝ Սամէնին
համար, զմայլական գորովը որով կը խօսէր իր եւ
շատերու անգուգական ուսուցիչ Թերղեանի մասին,
խանդավառ հիացումը զոր կը տածէր կամսարական
Տոտէին համար եւ զոր չէր կշտանար արտայայտե-
լով, գրական մեծութեան նկատմամբ պաշտամունքը՝
այդ աստիճանին հասած, քիչ մարդոց մօտ տեսած
եմ ո եւ է ազգի մէջ: Եղիան արդէն յայտնի էր իբր

մտաւոր կեանքի մէջ ընկրկած երազանդ մը: Հմուտ ու գիտակից գեղագաշտ մը, մարդկային գրականութեան բարձրագոյն ձեւերուն խորանտափանց ըմբռնող մը, ինչպէս Գաւնիկ Յնագլեան, քիչ կը գտնուի նոյն իսկ արեւմտեան մեծ ազգերու մէջ: Հրանտ Ասատուր, որ այդ հաւաքումներուն չէ մասնակցած, բայց այդ գրական շրջանին պատկանող դէմքերէն մին էր, որ մը ինծի կ'ըսէր՝ «Գրականութիւնը ամէն քանէ աւելի կը սիրեմ, կ'նոջմէ ալ աւելի»: Տիրան քելեան, որ Թուրք մամուլը կը զարգարէր իր հրապարակագրական փայլուն էջերով, իր սրտին է՛ն խորունկ մասը գրականութեան նուիրած էր, սիրահար էր Իսպէնիին, անոր հետեւողութեամբ նոյն իսկ խաղ մըն ալ գրեց (որուն ձեռագիրը ո՛վ գիտէ ինչ եղաւ): Քիչ Յրամասցիներ այնքան բոլորամուէր պաշտումով սիրած եւ ըմբռնած են Հիւկոն ու Լամար-Թինը՝ ինչպէս Սեմեան, կամ Թէոտոր ար Պանովիը՝ ինչպէս Փանոսեան, եւ Գուրգէնի երկիւզած գործը ոսկեղարեան հայերէնի համար եւ յուսանատ պայքարը զոր կը մղէր անոր վերակենդանացման ի

նպատակ, գեղագաշտութեան ձեւ մըն էր նորէն:

Այդ ամենքը, ինչպէս վախանն ալ ու այս տողերը գրողը, Սասունի ջարդէն եւ անոր յաջորդող մեծազորով դէպքերէն ետքն է որ ինքզինքնին հոգեպէս հարկադրուած գգացին իրենց կեղեքուած, բլբոռուած, անարգուած Ժողովուրդին դատին համար ո եւ է ձեւով ու չափով ուղղակի աշխատելու:

Մայէզեան սպոնին հաւաքումներուն կը նա-

ՕՐ. ՍԱԹԵՆԻԿ ՄԱԼԵԶԵԱՆ
(ՈՂԲ. ՏԻԿԻՆ ՄՍԵՍԱՆ)

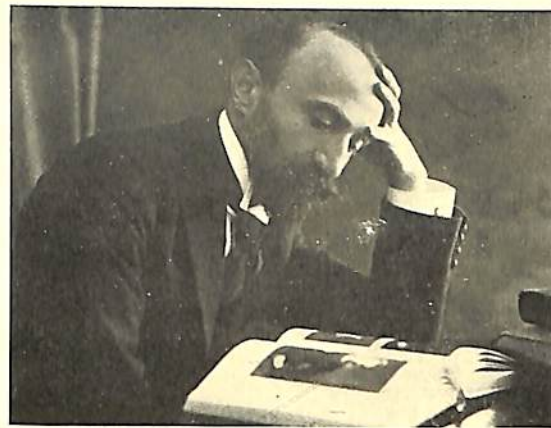
խազահէր փափուկ ու ազնուական շնորհի դէմը մը, որ Սեմեանիկ Մայէզեան: Այս միայն կը ներկայանար իբր իր կրտսեր բոյրերը Թեւին տակ առած երիտասարդ մայրիկ մը այդ որբացեալ ընտանիքին մէջ, այլ եւ իր անստղիւտ կենցաղա-

վարուժեամբ, իր արուեստագիտական նուրբ ճաշակով, իբր սքանչելի հիւրընկալ մը, իբր գլխաւոր ոգեւորող այդ երեկոյթներուն՝ քոյր մը կը դառնար հեռուէն ու մտաէն այդ տունը եկող բոլոր հիւրերուն. եւ գրական խաղերու ամենէն ջերմ ու թրծուուն ըստէին՝ իր ֆիզիքական ու բարոյական մաքուր ու ձաձանչաւոր գեղեցկութեամբ՝ կարծես բանաստեղծութիւնն իսկ կը մարմնացնէր, ներշնչող, կալուրբող, ազնուացնող Ոգին, որ գերագոյն փոյնն է գեղասէր սրտերուն: Այս հատորիկին երեւումը ես կը նկատեմ իբրեւ է՛ն առաջ մեծարանքի ցոյց մը յիշատակին այդ շքնաղ Հայուհւոյն, որուն անունը մեր ժամանակակից գրական բարբերու պատմութեան լուսագոյն էջերէն մէկուն մէջ արժանի է պահպանուելու, ինչպէս Գրանաստեղծութեան ըմբանթիկ շրջանի ինչ ինչ նշանաւոր սպիտակերու հոգին կազմող շտրիպի գրասիրտիներէ ոմանց անունը գուրգուրանքով պահուած է ֆրանսական դպրութեանց մէջ:

Մտաւոր խաղերու այդ բոլոր անմեղ ու սիրուն ծաղկանոցը՝ հրաբխային գեանի մը վրայ էր որ կը

փծծէր. . . Քիչ յետոյ, սկսան թաքուն ու դարանակալ հրաբուխին պայծառները, որոնք հետզհետէ աւելի ուժգին թափով կրկնուեցան, մինչեւ որ թրքահայրութիւնը քայքայեցին եւ անոր մնացորդները չորս հովերուն ցրուեցին. . . Հազարներով բարի ճերունիներ, ինչպէս Մայրեան հայրիկը, խանդավառ երիտասարդներ, ինչպէս Վահանը, գեղեցիկ ու գեղասէր, համեստ ու վճիռ աղջիկներ, ինչպէս Սամեհիկը, որ մեզ կը հիւրընկալէին այդ յուսաւոր տան մէջ, — ինչպէս եւ հոն յաճախ երեցող ու իրենց տաղանդին ու հեղինակութեան փայլովն այդ երեկոյթներու պայծառութիւնն աւելցնող Զօհրապին ու Տիրան Բելէկեանին հետ՝ ուրիշ այնքան մեծատաղանդ հայ մտաւորականներ. — անարգուեցան, կոխտուեցան, փողոտուեցան՝ Հայ Ըլլախուն, մտաւոր գորութիւն մը պարունակելուն, յառաջադէմ ու բողոքակիր ընդդէմ պատկանելուն համար՝ նախանձով, ատելութեամբ ու վախով լեցուած ամուլ ու բարբարոս թանձր ուժի մը կողմէն: Բայց այն բոլոր գեղեցիկ բաներուն շարքին

մէջ զոր հայ ցեղը ստեղծեց թուրքին դարաւոր լուծին տակ, — գեղակերտ պալատներ ու մկրիթներ, երփնագեղ յախճապակիներ, նրբարուեստ ասեղնագործութիւններ ու կապերաներ, քանդակագործական ու ոսկերչական հրաշակերտներ, նուագներ, գիտական ու բանաստեղծական ստեղծագործութիւններ, — Պոլսոյ հայ գրական սալօններուն ալ պայծառ յիշատակը եւ անոնց մէջ ճառագայթող աշխիւ Հայուհիներուն պատկերը՝ պէտք է մ'նան անկորուստ ու անթառամ, ինչպէս անեղծանելի գեղեցկութիւններ, ինչպէս անխորտակելի, անշնչելի ուժեր, ապագայ վերականգնմանց հրաշքը իրենց մէջ անխուսափելիօրէն պարունակող, իբրեւ Արդարութեան ու քաղաքակրթութեան հուսկ յաղթանակին աներկբայելի ստուգութիւնը հաստատող մշտավառ փաստեր:

ԱՐՇԱԿ ԶՕՊԱՆԵԱՆ

(1926)

ՅԵՏՍԴՍՐԶ

ԱԿՆՍՐԿ ԻԸ

ԲԲԲԲԲԲ

Վ. ԻՍԱԿՅԱՆ

ՅԵՏԱԴԱՐՁ ԱԿՆԱՐԿ ՄԸ

Օրվարքային, անցեալ փառքերու փոքրիկ, բայց պատմական աստանն Վերջուր ազրած էինք մեր ուսումնասնէջ մանկութիւնը և նախակրթութեան շրջանը, Հայկական Կրթարանի և Հոփփօմեանց Վարժարանի մէջ, տարի մըն ալ Հալիբի բողոք ու խաղաղ կեանքը փորձել յետոյ, 1891ի աշնան, մեր բնակութիւնը փոխադրեցինք Գառքբոյ, որ այդ Թուականին Կ. Պոլսի ամենէն հասնելի և ամենէն ուշագրաւ Թաղը նըկատուած էր, իր ազգային կենսունակութեամբ և մանասանդ մտաուրական ոգևորութեամբ:

Շատ չէր եղած ուրաջեալ մերս մանր, որուն խնկիկի յիշատակը

տախտանուած էր կեանքին սլլայլացող ջանքը ըլլալու և դողդոջ բայերս առաջնորդելու գեղեցկութեան առձարը, անոր սեմին վրայ երգելու հաւմար բանաստեղծի տխուր հառաչանքներս: Վշտահար հայրս ալ առողջապահական ըննիչի պաշտօնին բերմամբը յաճախ բացակայ էր, հարկադրուած ըլլալով կիսավայրենի շրջաններու մէջ գետտոնեան բարիքները սիրել, իր զմայլելի անձնութեան մէջ խառնելով մարդկային և հայրական զգացումները: Ու բոյրս Սամելնիկ, որուն շնորհն ու տաղանդը արդէն մասնացոյց ըրած էին ինքը այն ատեն, պարիկի մը հմայքով կը կտաւարար մեր անբախտ ընտանիքը, իր մայրենի Սեւերուն տակ առած գեւատա՛ւ բոյրերս:

Գատրբեյ մէկ տելի հեգերանական պատճառներով իր գեղազարարձ ծոցին մէջ կը բաշէր մեզ. ո՛չ միայն իր բնական դիրքը, այնքան հրաշալի պատկերներով գրաւիչ, կը խօսէր զգաւնիկ սիրտին, այլ և հո՛ն ունէի բազմակի ընկերներ և մի բանի ազգականներ ալ (Արապեան Է. Ֆնագլեան):

Պարագաներու բերմամբ, աչդ բախտատար շրջանը երկար չի տեսց. հազիւ երեք տարի: Նախ, անդրանիկ բոլոր ամուսնացաւ և Սաման մեկնեցաւ. յետոյ, հայրս Մերսին պաշտօնի կոչուեցաւ, ուր վերջը և ալ գացի հաստատուել իրր փաստարան, թիչ ատեն վերջը Համիտեան բրննակալութեան վճարելու համար հայտրդիի ազգային տուրքս, ինք ամբուան տաժանիկի բանտարկութեամբ և թիչ մ՛նաց մահուանս գինով, ամբատանուած ըլլալով իրբն Կիլիկիոյ ազատագրութեան նուիրուած յե-

զափոխական: Այդ Թուականն ասդին է որ հոգիս անշէջ խնկարկում մը եղաւ Կիլիկիոյ համար, որուն միշտ սիրայծածր սպաս դրի իմ համեստ ճառայութիւններս, օրին մէկը, առա՛դ, սիրտին մէջ զգայու համար առմնադաւան յուսախարութեան մը վերբերը որ միշտ պիտի կոտտան:

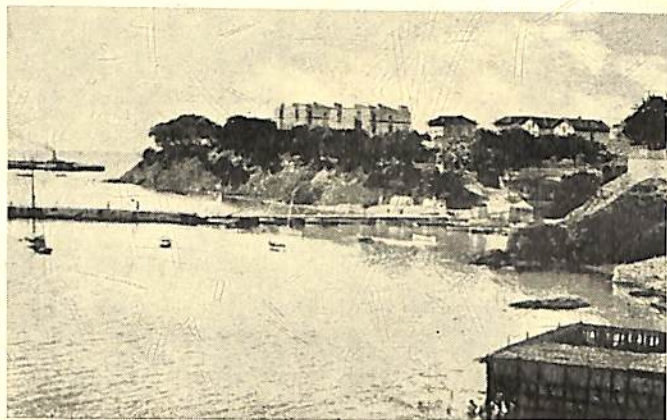
Կարելի է ըսել որ ժամանորպէս 1892—1894 տարիները կեանքին երջանկագոյն Թուականը կը կազմեն: Իրաւարանական ուսանող էի այդ միջոցին, դեռարոյս երիտասարդ, և իմ գերագոյն հասնոյքս էր, երկչոտ ընթեռող, գրականութեան դարստակ: Ու իմ նորածիլ ճաշակներս ոչ մէկ տեղ կրնային յագուրդ գտնել ո՛րքան Գատրբեյ, ուր ժամադիր եղած էին օրուան ամէնէն մեծ գրողները, — Ե. Տէմիրճիպաշեան, Գ. Զօհրապ, Տ. Զեյլեկեան, Տ. Կամարական, Յ. Սեմեան, Ա. Փանոսեան, Գ. Ֆնագլեան, Յ. Ալիխար, և այլն:

Եղիան, որ հիւանդագին խորհրդապատկեր մըն էր գրականութեան, կը խնկարկէր Նիրվանային, իր առանձնոցին մէջ գեանամած երագլուլ ու լալով: Հազիւ երբեմն կրնայինք իրեն հանդիպիլ Մտայի ծոցը, ուր կ՛երթար, ինք այլեւս վտիտ ստուեր մը, անհուն ոչինչին հետ պահ մը խառնուիլ և յուզուիլ: Ես սովայն առանձնաշնորհեալ մըն էի, որովհետեւ իր մտա իմ ժամերս ունէի, ինչպէս ինք մեր տան մէջ իր անկիւնը:

Արշակը, որ նոր աւարտած էր Կեղրանականի շրջանը և կը դասախօսէր Արամեան Վարժարանի մէջ, յաճախ իմ հիւրս կ՛ըլլար: Այն

ատեն ալ Զօգանեանն ունէր այն տեսակ մը բազրբօրէն միամիտ հոգին որ այսօր ալ իր յատկանիշներէն մին կը կազմէ: Իր նորածիլ տաղանդը յայտնուեալն մը հիմայը կը սփռէր իր շուրջը եւ արդէն իր բանաստեղծութիւնները ձեռքէ ձեռք կը խլուէին: Գատըբեգի մէջ է որ ան իր առաջին սերը ազրեցաւ, կամ եւս երազեց, երգելով գեղեցիկ ոտանաւորներու մէջ իր սիրտին Երմուտները:

Իսկ եւս, իմ Թիմուհիի ստատուումներս կ'ընէի, ճազկէ, ճազիկ: Իմ անդրանիկ ներշնչումներս կ'որոնէի վաղու ազբերու մէջ ուր սիրոյ ժպիտներ կը շողային, եւ կ'երգէի փոքր բնօրին վրայ տարտամ երգեր ուր տաղանդէն աւելի սիրօք կը Երմուտ: Իմ երազի եւ սիրոյ բազրբու-

ՄՕՏԱ

զոյն ժամերս ազրած եմ Մօտայի կամ Մեօիւրտարի մէջ: Մանաւանդ Մօտան գրական էր իմ տարիատենջ հոգիիս համար, ուր կ'երթայի ժամերով երազել, երազե՛լ, մինչեւ որ գիշերը վրայ հասնէր, կամ գոռացող ալիքներուն պօղը այլեւս մարմինս տարտուներով ցնցէր: Ի՞նչ կնշտին ժամեր, մի բանին նուիրական եւ յախտնական, որոնց յիշատակը յաճախ ուժ տուաւ ինձի, երբ կեանքին դժամուութիւնները եկան ըստ իր բնույթի հոգիիս մէջ յոյսին տանարները եւ գեղեցկութեան պալատները, զոր ժպտելով ու երգելով կատուցած էի...:

Չո՛ն, գեղուհիներու երամի մը մէջ եւս բախտաւոր շփացած մը, ամէնէն գեղեցիկ նայուածքներուն եւ ամէնէն մա-

Վ. ՄԱԼԵԶԵԱՆ

(1893)

փանցիկ ժպտումներուն հիմային տակ գրեմէ գինովցած, գըրած եմ իմ առաջին ոտանաւորներս, որոնցմէ «Երազի պէս», «Զիւն», «Լեղակներ», «Տերեւամափ», «Մանիշակը» եւ ուրիշներ արդէն լոյս տեսան «ԿԵՐՈՆՆԵՐ»-ու մէջ, իսկ «Շամբոյր մը», «Իմ սերս է ան», «Տարփանք», «Մանրիկ ոտները», «Աննէլիս», իւրաքանչիւրը յիշատակ մը, կը հրատա-

բախտին յառաջիկայ հաւարածոյիս մէջ: Բայ նամակներու պէս, օրր օրին, օրագրէս վրցուած, ոտանաւորներս լոյս կը տեսնէին «Մատիա»ի կամ «Արեւելք»ի մէջ, վերջն ալ «Ծաղիկ»ի եւ «Անանիա»ի մէջ: Գողօր յուշերով լեցուն են այդ առաջին ներշնչումները, որոնցմբ ոմանք մատուցներու նման խորհիլ կուտան անոնց զոր արդէն գեւրեգմանք կը ծածկէ չազատամ:

Այդ միջոցին կը հրատարակուէին, իբրեւ գրականութեան ջահակիրներ, «Հայրենիք» եւ «Արեւելք» օրամերթները եւ «Մատիա» գրական շարանները, աշխատակցութեամբ ակնաւոր գրողներու եւ տաղանդաւոր սկանակներու: Գրականութիւնը երբե՛ր այն աստիճան տիրապետած չէր Կ. Պոլսի մէջ որքան այդ շրջանին. նոր շարժում մըն էր ան, որ կը զուգընթանար ազգային գարննամին հետ, եւ այդ շարժումին գլխաւոր սանդիկրան էր, Յ. Շահնազարի եւ Լ. Բաշպեանի հետ, Արվիար Արվիարեան, իր սարգակոյտովը գիրք բռնած «Հայրենիք»ի խորհրագրատան մէջ, որ ժամագրաւայրը գարնած էր մեր առաջին յեղափոխականներուն եւ օրուան ամէնէն սիրուած գրողներուն:

Առհասարակ ամէն տան մէջ խօսակցութեան գլխաւոր նիւթը գրական այս կամ այն նորութիւնն էր, Կամարականի «Վարձապետին Աղջիկը», Զօհրապին նորավայրերը, «Փոքորիկը» կամ «Փոռալը», եւ Ալվիարին մէկ վայրկեանակներ կամ Ալվիարանի յանգագատումը: Յասախ նո-

րեկի մը անակնկալ յայտնութիւնը կը գրաւէր ուշադրութիւնները, գաւառի մը անկիւնէն, ինչպէս՝ Թլիւտանցի, Ռուբին Զօրդարեան, կամ Արտաշէս Յարութիւնեան: Այսպէս, օրուան յաշոյղագոյն նորավայրը կամ ոտանաւորը բերնէ բերան կը փոխանցուէր հիացումի արտայայտութիւններով, զոր կ'ընդմիջէին սրամիտ քննադատութիւններ: Երջանիկ ժամանակ, երբ կուսակցամուտէիւնը խառնարած չէր տակալն բննադատութեան ալ բարոյականը եւ անոր մէջէն նեղմտութեամբ չէր նկատուեր բնագրողի մը արժանիքը: Սպօններուն մէջ Ս. սրճարաններուն, եւ նոյն խօս նաւամտոյցներուն վրայ կամ շոգենաւներուն մէջ, բնագրարար թով թով եկած խումբեր կը կազմէին գրչի իշխանները, զոր կը փութային նախափրարար շրջապատի երիտասարդ երկես գրողներ եւ գրչակներ, աննատուր բլլալով ոգևորուած վիճարանութեանց, զոր այժմ հազուադէպ գարնած յարգալի բարեկրթութիւնը այն ատեն ազնուօրէն կը յատկանշէր, եւ զոր երբեմն շատ սիրուն սրամտութիւններ ալ կ'ընդհատէին բարեբաստօրէն: Եւ ո՛րքան կոկիտի է դիտել, անցնալի անդրադարձումներուն մէջէն, որ ներկայիս շիջեալաւ գրականութեան հետ գրաւարութիւնը, ամբոյն եւ տարտամ, կ'ազուարի տալիս, թիչ մը ամէն տեղ, ինչ մը առաքինութեանց նման զոր ուճացումը կ'առաջ գազուծախոյնէան մէջ:

Պէտք է խոստտ խնդրել Ս. կիներն ալ իրենց բնորոշ հետաքրքրութեամբ մշտարծարձ կը պահէին գրական նոր խանդավառութիւնը: Սիւլիլ առաջին տեղը կը բռնէր, սրատոյ տեղը: Տիկին Մատակեան եւս իր

մանկալարժական յեղաշրջումներովը կարեօր դեր կը կատարէր այդ շարժումին մէջ: Երկուքն ալ, ինչպէս դեռ ուրիշներ եւս, ու մասնաւորաբար Տիկին Այվազեան, Բերայի մէջ իրենց գրական ընդունելութեան օրերը ունէին: Այդ շարժական ցերեկոյնները, որոնց հաւատարմաբար կը վազէին ժամանակին գրագէտները եւ գրասէրները, ինչպէս եւ ճանձ արուեստագէտներ, գրականութեան եւ գեղարուեստի ն շրջած անժողովային խրատները կ'ընէին, որոնց յիշատակը կուգայ խռով սիրտս այս պահուս, երբ կը խորհիմ սիրելի անհետացողներուն, ոստում մը ընելով կեանքիս արշալոյսին մ'ինչև վերջոյցս, ու կըզգամ իրիկնամտաւ գովութիւնը սակրներու մէջ, գերեզմաններէ եկած սարսուռներու նման:

Առաջին օրերէն իսկ, երբ անգամ մը Գատըքէյ հաստատուեցանք, հասնելի դրացնութեանը մէջ Յնօզլեան, Չօհրապ, Ղանջէկիլ, Փափազեան, Քելէկեան, Սարաֆեան, Ինայէկեան, Մարտոսեան, Մանուկեան եւ Ճմարտախօսեան ընտանիքներուն, տակաւ կազմուեցաւ մտերիմ ներու շրջանակ մը, որ կոչուած էր նոր եւ հզօր ազգակ յի ըլլալու Գատըքէյի գրական եւ ոչ նուազ ընկերական կեանքին մէջ: Այդ երկուստարգ խումբը, որ վերջիվերջոյ «Ինները» կամ «Իննեակ» յորջորջըւելով նուիրագործուեցաւ, կը կազմէին գլխաւորաբար Մաղար եւ Արմուր Մաղաբեան, Զգօն եւ Խօսրով Շաղարեան, Լեւոն Տէմիրճիպաշեան, Յակօր Ճիլանեան, Մելիք Ղաղարուսեան, Լեւոն Կիլպէնկեան

ու ես, երկուքս կրօսեազօյնները: Ինը անբաժանելիներ, որ ո՛ր որ ալ ըլլար անխոստովել իօրէն իրար կը գտնէին, եւ որոնց սովն մարդ կը հանդիպէր մէն մի բայի, կամուրջին վրայ կամ նստան մէջ, Մօսաթէ Մեծիկըտար: Ու, անջրպետները ձեղքելու, կը յիշեմ, ո՛չ առանց Յախճութեան, կրանելի գրուագները մեր սաօրեայ կենցաղին, Մեծ հիւրատարի պարտէլին մէջ նուազօղ Չօփեանի երամշտախումբը, եւ առատահոս գարեջուրը, կամ Մօսաշի սկիզբը, Ֆէնթը-Պաղչէի հանդիպակաց, խարխուլ հիւպակի մը մէջ յարաշարժ Եսնին, որուն Սարմատըները կ'երթայինը նաշակել, օղիի փոքր ու հաստ գուռներու սուջն յոսնելոյս գուարձարանելով խրմբովին:

Մ Ե Օ Յ Ի Ի Ր Տ Ա Ր

Ամէնքս ալ իրարու կապուած էինք անկեզծ սէրով եւ անեզծ խանդով: Մեր կեանքը, անհատական, ընտանեկան եւ ազգային հոգերով դեռ չամբուած, կ'անցնէր բողբոջ եւ անայլայլ մտերմութեան մը մէջ, զոր կը զարգարէր ցարը դրժող անապատ զուարթութիւն մը: Արդարեւ, այն ատեն մեր ազգային կեանքը դեռ խռովուած չէր եւ Պոլսի մէջ բողբոջ ատարար Դախանեկի զիբը մը բռնէինք: Ո՞վ կրնար գուշակել Ս. բիշ ժամանակ վերջ ահագին փոթորիկ մը յանկարծ պիտի գար ցնցել ու տարագրել մեզ, եւ հետզհետեւ մեր ժողովուրդը ընդարշ պիտի ածէր արհաւիրքի եւ առաւազանքի արկածայից ու մահահոտ նամբաներուն մէջ:

Այսուհանդերձ, Ինններուն շրջանակը ինքնին այդքան ալ սահմանափակ չէր. բազմամիլէ էին անոնց համակիրները, եւ մասնաւոր խանդալատանքով կը յիշեմ մի բանին, որ գրեթէ Իննեակին մաս կը կազմէին իրենց առօրեայ մտերմական շփումով, — Յ. Սլփիար, Ա. Չօզանեան, Արայ Արապեան, Տիրան Քելէկեան, Տիգրան (խան) Քելէկեան, Աղիբանդր Փանօսեան, Տ. Կամարակեան, Յ. Սէմեան, Նշան Սիմոնեան, Միհրան Թելեան, Արտաշէս եւ Արմենակ Կիւրղէնիեան, Լեւոն Զարրերեան, Արշակ Չազարեան, Տիրան Մարտիկեան, Ատոտաճատուր Հարկեց, եւն.: Ասանց չափազանցութեան կարեկի է ստուգիլ բոկ որ եղաւ ատեն մը որ Ինները Գաւրբէյի աշխարհիկ կեանքին զսպանակը եղան, եւ մանաւանդ հոգին եղան գրական շարժումին, հակառակ որ անոնք մեծ մասամբ առեւտրականներ կամ պաշտօնատարներ էին: Ու, համեստութիւնը մէկ կողմ դնելով, պիտի աւելցնեմ ալ

Սէ, իմ խանդարորը գրասիրութիւնս խայծ մը եղաւ որուն սիրով տեղի տուին իմ պատուական ընկերներս, ա՛յնպէ՛ս որ Գաւրբէյի համբաւեալ գրական երեկոյցները մեր խումբին գործն ու փաստը եղան, ու եւ Չօզանեանին հետ մինչեւ վերջը ատար գործաւորը մ'նայի, երջանիկ ու անխոնջ:

Այդ երեկոյցներուն առաջինը տեղի ունեցաւ մեր տան մէջ, 22 Փետրվար 1892 ի գիշերը: Շարքը անգամ մը որ սկսաւ, այլեւս մէկ տու

նէն միտը վարակ գտաւ: Գրչի վարպետներ իրենց հեղինակաւոր ձայնը լսելի կ'ընէին այդ հասարայնութեան մէջ, իսկ երկատասարդները իրենց խանդաւաճութեամբ կ'ողբեօրէին մեծադուրսը: Բռնապետները հրձիւներու պէս կ'արձակուէին, Թուրքի Թերմիզները Թիմուրիզներու նման կը Թուրք-տէլին, և հարց-պատասխաններուն կը յաջորդէին յեղակարծ ու կայծ-կըլտան սրամտութիւններ: Մեծէն մինչև կրտսերը յանուգն մրցակցութեան մը մէջ կը փնտռէր յաղթանակը, որ միշտ ալ վարպետներուն բաւ մինը չէր ըլլար, այլ շատ անգամ սկսնակները միտքին ձեռքին կը խր-լէին օրտան դալնիները, ծափն ու մրցանակ: Ու այդ սիրուն հասարայնութեան մէջ գրչի ու մտքի խաղերը կը համեմատուէին յաճախ դաշնակալ ու երգով, երբեմն ալ պարով, ու կ'ընդմիջուէին, փափկակեղծներու պատ-տայն, շքեղ ու համեղ մեծարանքներով, գործները ստորագրուէին ունիւն տանտիրոջ յիշեցնելու «կէտերը» բացատրութեամբ, իբրև երեկոյցին աւ-մենայն անհամբերութեամբ սպասած անակնկալը՝ գործատիրոջին միայն գիտէր:

Գտորբէլի բննական ծագիկ սակը կը կազմէին գարշացեալ և տաղանդաւոր հայտիներ, որոնցմէ, բոլոր՝ Ստեփանի (Տիկ. Մ. Մր-սերեան), Օր. Նոյնի Ղանշէկիւ (Տիկ. Քելէկեան) և Օր. Ետ Շաղարեան (Տիկ. Փանտեան), հայ իգական սեռին մէջ մէկ աստղերն էին, որ ոչ միայն իրենց սպօններուն մէջ կը վայելէին, այլ դուրսն ալ հանրային կեանքին կը խառնէին իրենց սպգանուէր գործունեութիւնը: Անոնցմէ կը յիշեմ նաև, գորգարտ գգացումով մը, Արազեան, Ազարեան և Ղանշէկիւ:

Օրիորդները, Օր. Չարուհի Սեֆերեան (Տիկին Գալէմբարեան) որ կը պատրաստուէր ըլլալ հմայքաւ Ետերպէն, Օր. Թիբիլա Մարտիկեան (Տիկին Մաղարեան), Օր. Չարուհի Ֆնտուկեան (Տիկին Ազանիկիւ): Շուրջ ցրտեց սակայն այդ ծագիկութեանը, և, աւա՛ղ, Մարեան, Քելէկեան, Մաղարեան և Ազանիկիւ Տիկիները տարածամ Թուրքեան, առաջին երկուքը, ցտակին զուգար խումբեամբ մը, իբար գտնելով Մարմինայի (Գանիլը) գերեզմանատան մէջ ուր իրենց բայքայտած մարմինները գացին սև օր մը խրիւ... իսկ վերջին երկուքն ալ, զոր, երջանիկ օր մը, տեսայ սրտազին մտերմութեամբ մը կապուած, իբարու կտակ, գացին դարձեալ միտնայ մահտան մէջ:

Ու երբ յետագարծ ակնարկով մը, արտաստատաւոր, սնցեալ կը սրբտեմ, ինչպէ՛ս կընամ կանգ չտանկ նաև ուրիշ հոգեկտով յիշատակներու առջև: Իննեքէն վաղադրաւ կրտսերացինը Ջգան Շաղարեանը և վերջերս Լեւոն Տեմիրճիպաշեանը, երկու իմաստունները մեր խմբակին, առաջինը՝ լուսկեաց, երկրորդը՝ մշտամպիտ, որոնց գերեզմանին առջև կը խոնարհիմ սպազգած: Իսկ մեր գրական գրտանքնութեան մասնակցող գրագէտներէն, կ'ողբամ «Սկեպտիկ» ու «Շրագգան» Արվիլարը, որ այնքան վայրագօրէն եղբական մահ մը ունեցաւ: Կ'ողբամ իմ բաժնեկտ ընկեր Տիրան Քելէկեան, ան ալ գրչի վարպետ մը, վե-հոգութեան տխար, և երկը մը, Գրիգոր Չօհրայ, ումեղ վիպակալիբ, որ Իմմիհաստական դատանութեան զոն գացին բտտնիկ պա-րագանքութե մէջ: Ու կ'ողբամ նաև վարպետ Յակոբ Գարգին, սակ-

դէն լեզուի ոսկեփոփար, զուարթամտութեան ասպետը Յարութիւն Ալփիար որ չի կրցաւ մահուան հետ ալ կատակարանել, յանգերու իշխան Աղեքսանդր Փանոսեան, որ, աւա՛ղ, չի կրցաւ հանրերու ալ իշխան ըլլալ, և Տիգրան Արփիարեան, որ ժպտա մը ունեցաւ միայն կեանքին համար և որուն երբե՛ք կեանքը չի ժպտեցաւ:

Իննեակէն ի՞նչ մնաց: Ոմանք ընտանիք կազմեցին և զառակներու հայր եղան. Ճիւսեան, Շազարեան և Ղազարոսեան միայն տակաւին ամուր կառչած են իրենց ամուլ ամուրիութեան: Դէպքերը մէյմէկ կողմ զընուեցին Ինները, բայց ժամանակը, ոչ ալ անջրպետը, չեն կրցած նսեմացնել անոնց զգացումները. իւրաքանիսկ իր սիրտին մէջ, մասունքի պէս, կը պահէ մէկզմէկու հանդէպ անկեղծ բարեկամութիւն մը, որ հեռուէն իսկ կը մնայ անայլայլ և միշտ խորարժատ:

Իննեակէն մնացած է, խլեակներ կեանքի նաւարկելութեանն ճշգրտութեամբ, մեծագիր խմբանկար մը որ սկսած է դեղնիկ, և, տուփի մը մէջ, զրական երեկոյթներուն բեկորները, խտտնիխտոն ձեռագիրներ, զոր մասնաւոր գուրգուրանքով մը պահած եմ, ազատելով Թուրք գրաբնութեան համայնազինջ Յիրաններէն, մանուսանդ բանտարկութեան առթիւ:

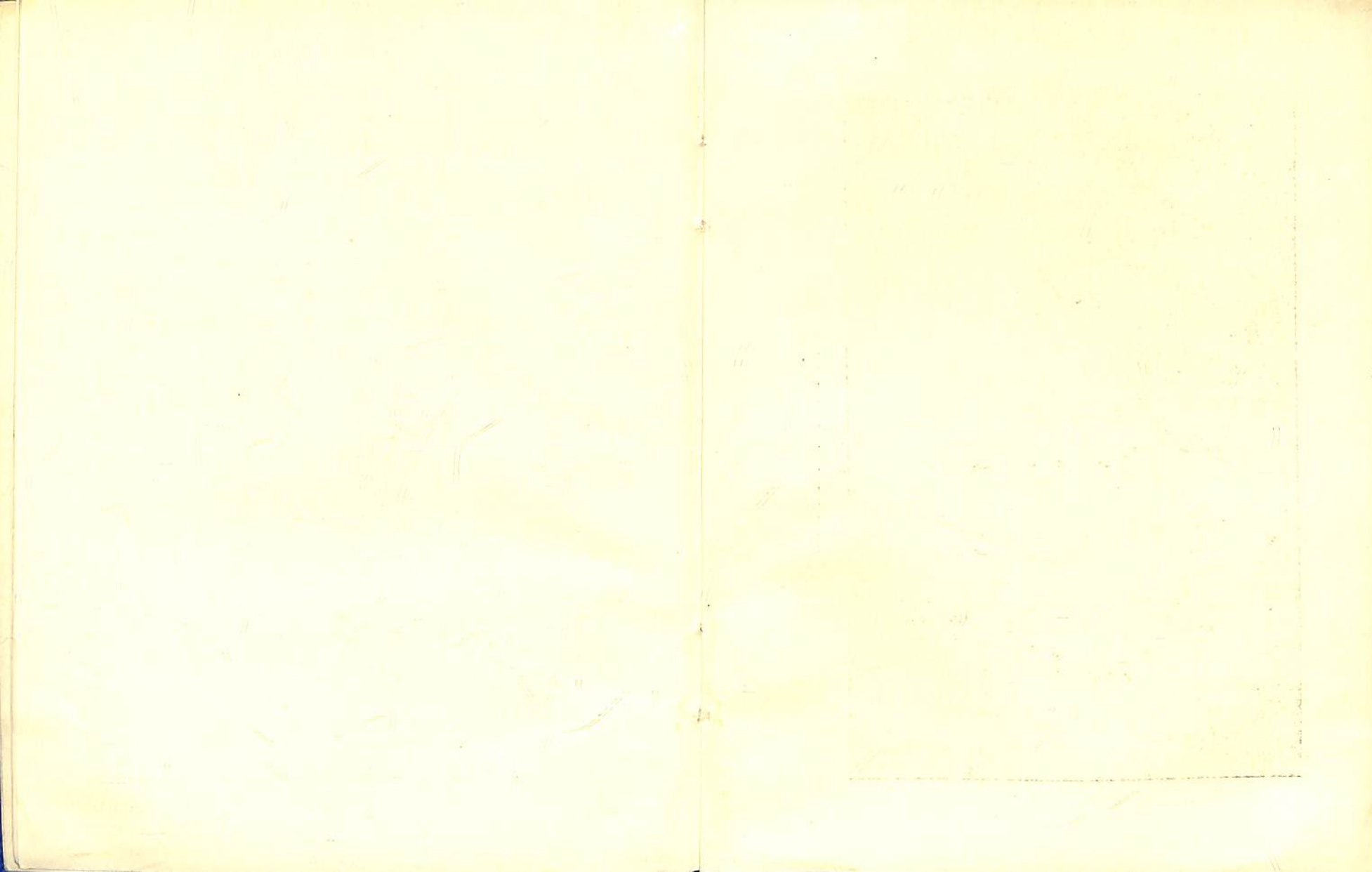
Ատոնց մէկ կարեւոր մասը նախընտարաբար հրատարակութեան տարով ներկայ հասարածոյիս մէջ, կը փափարքիմ այս պարտով յաւեր:

ժացնել «անցած օրերու» լուսագոյն ժամանցները զոր Գատրըրեյի մէջ ապրեցանք, և զոր, յետոյ, կըր Գանիլի, հաստատուեցայ, զո՛ւր փորձեցի վերապրել պահ մը, 1907ին, մեր տունը հաւարելով ինձի նըման կամաւոր արտօրի կեանքը ապշող բանի մը գրչի և գաղափարի եղբայրներու, Արփիար Աշփիարեան, Տիրան Քելէկեան, Վահան Թերևան և Յարութիւն Ալփիար, Իննեյն գերզգայ բարեկամս Արթուր Մազարեանի և ուրիշ գրասէր Թեմուշեանի և հետո՛ Տիրան Շաճընկեան, Օ. Գառնախերեան, Փիլիկ Աշփիարեան և ողբացեալ Կառապետ պոէթ Շիրոմեան, Յակոբ Օճանեան և հորշեւորդիս Միհրան Արզարեան, որուն անաղոր մահը կը սպասէր ժրնէլի մէջ, յաշարդ տարին:

Այս Յուշատետեանին մէջ արտագրելով եղեանակայ գրախաղեր, ձեռագիրներ և պատկերներ, որ բազմաթիւն կ'աղեկուէն այդ երանակի շրջանին ակնուական դէմքերն ու գրական գէպքերը, կրկին և նապատակս: Փորրիկ յիշատակարան մը կանգնել, վառարանելու համար գրականութիւնը որուն կը պարտիմ կեանքիս ամէնէն գեղեցիկ խտանքները և վայելքները, և յատկապէս կամար Իննեակէն ու իր շուրջը ստեղծուած բարեկամութիւնը՝ որ անցեալի մշուշին մէջէն կարճէւ վաղուս մին է որ կը պլպլայ տակաւին:

Պրիւսի, 31 Յուլիս 1926

« Ի Ն Ն Ե Ա Կ » Ի Ն Խ Մ Բ Ա Ն Կ Ա Ր Ը

Հիշատակային Քառասունամյակին

Հ. Մանուկյան

Լ. Մանուկյան

Ի. Մանուկյան

Վ. Մանուկյան

Ս. Մանուկյան

Գ. Մանուկյան

Ս. Մանուկյան

Գ. Մանուկյան

Ս. Մանուկյան

1. ԶԳՈՆ ՆԱԶԱՐԵԱՆ: 2. ՎԱՆԱՆ ՄԱԼԵԶԵԱՆ: 3. ԱՐԹՈՒՐ ՄԱՂԱՔԵԱՆ:
4. ՅԱԿՈԲ ԶԻԼԱԾԵԱՆ: 5. ԼԵՒՈՆ ՏԵՄԻՐԻՉԻՊԵՇԵԱՆ: 6. ՄԵԼԻԲ ՂԱԶԱՐՈՍԵԱՆ:
7. ՄԱՂԱՔ ՄԱՂԱՔԵԱՆ: 8. ԼԵՒՈՆ ԿԻՒԼՊԵՆԿԵԱՆ: 9. ԽՈՍՐՈՎ ՆԱԶԱՐԵԱՆ:

.....
ԲՈՒՆԱՅԱՆԳՆԵՐ
.....

ԲՈՆԱՅԱՆԳՆԵՐ

Ա. — Ասին, սոսիս, կասու, հարկասու:

Գեղը նոցիս կ'այրէ՝ ինչպէս աչքը սոխ:
Բարեկամ ես իննքի, սննուս սոսիս:
Թէ նոյն իսկ նսնկես զիս իբրև կասու,
Պիտի սիրես ըլլայ միտս եկը հարկասու:

Ա. ԶՕՊԱՆԵԱՆ

* * *

Պանին համար, մարմարոզ մը շինեց մեծ մայրս, կեդրոնը սոխ,
 Որ ձեզուներն կ'երեւար միտք. ո՞վ կը արժէր, ո՞վ իր սոխը:
 Այդ սոխը, զտու մեծ մայրս: Սա անպիտան մեր կասու
 Ռոուն վրայ վազեց պոռաց.— « Ա՛խ, դուն ծնծիս ես հարկասու »:

Տ. ԿԱՄՍԱՐԱԿԱՆ

Եզիպտոսէ, զիտէ՛ր, կ'ելլայ խիտ աս սոխ:
 Ատոր համար կծու եմ ես, ես ուսխ
 Գրագէտին, բէւ ըլլամ զերդ կասու,
 Որ չէ եզամ մեծ շուներու հարկասու:

Յ. ԱԼՓԻԱՐ

Կրնան Ալփիար, սրխո՞ւր ես բէ սոխ,
 Ինչո՞ւ ամենն ալ կ'ըլլան բեզ սոխս:
 Կը փախչի բենէ նոյն իսկ մեր կասու՝
 Զուգեկով ըլլալ բեզի հարկասու:

Վ. ՄԱԼԷԶԵԱՆ

ՅԱՐՈՒԹԻԻՒՆ ԱԼՓԻԱՐ

ԱՂԵԹԱՍՆՈՐ ՓԱՆՍՏԱՆ

Աւելի կ'ընտեն սենեակ մը լի սոխ,
Քան զայրացած կին մունենալ ոտխ,
Երբ վրադ յարձակի զերդ կատրած կասու՝
Որ ունի մկանց երամ հարկասու :

Գ. ՅՆՏԳԼԵԱՆ

Բ. — Կապիկ, Շապիկ, Բանեախ, մանեակ :

Եղիպտոսէն ինձ Ալփիար նուէր բերաւ մի մեծ կապիկ :
Չար կենդանի, խառնէր դարան, հազներ բանկոնս եւ կամ
Շապիկ :
Օր մ'ալ տեսայ որ մտտանէն զաղսագողի ննկէր Բանեախ :
Ա՛լ չափն անցուց. ինչպէ՞ս պատմել. նիտն անցուցի Երկար
մանեակ :

Տ. ԿԱՄՍԱՐԱԿԱՆ

* * *

Նադրեցիր իս, խաղացիր նեսս իբրև կապիկ,
Եւ հու ձեռնովդ հազցուցիր ինձ գոյն գոյն Շապիկ :
Փոքրիկ սիրքս զոր արբեցուց ծով մը Բանեախ՝
Չար բեւերովդ սեղմեցիր դուն իբրև մանեակ :

Վ. ՄԱԼԷՉԵԱՆ

* * *

Ֆեդի համար հոգիս հագնի հրազանգուամ մի շապիկ .
 Միսն խաղեր խաղայ հյու ինչպէս վարձկան մի կապիկ .
 Շաբերդ ինձի արբեցուցիչ են հան գինին և և հոնաւ :
 Կհրազէի զգալ վիզս որ խղուի թեւոց ի մանեակ :

Ա. ՉՕՊԱՆԵԱՆ

Գ. — Քաւէլինակ, շագանակ, կլոր, սալոր :

Գու պատուցիր սիրս իբեւ մի աղստ անպէտ քաւէլինակ ,
 և սերդ . ո՛ր կոյս, խոցուց զիս զերդ բազմափառ շագանակ .
 և աւաչին համբոյրս այտիկ—այն պտոյն զիրդ ու կլոր—
 Բարկ գտանորիւն մ՛ազդեց երթանցս իբեւ Տնա մի սալոր...:

Ա. ՓԱՆՈՍԵԱՆ

* * *

Վիճակս հանուամ արցունճ լընու այս քաւէլինակ ,
 Չոր մանկութեանս կը լեցրնէր միւրդ , շագանակ :
 Նու շաշորնեւ , կեանս զըրբունճ , այտեր կլոր ,
 Կր սիրեմ այժմ, ինչպէս զրդանճ նու և սալոր :

Վ. ՄԱԼԷՉԵԱՆ

* * *

Handwritten notes in Armenian script, including a signature and several lines of text.

Handwritten notes in Armenian script, including a signature and several lines of text.

ՅԱԳՆԱԿԻՊՈՒԿԱԲԵՐ
 ԿՆՈՂՈՒՄԷՐԻ

Պետղներուն զրկան կ'ընէ երբ կը դնէ ի բաւկիակ.
Կողովի մէջ պէ՛տ է փայլի սեւակ գիրակ կոր շաղակակ.
Ու անոր եով՝ ոսկի խնձոր, սիրուն պտուղ, կարմիր կլոր,
Եւ ամն՝ դեղին, բուրբ կանանչ, ու երփներանգ անոյշ սալոր:
Տ. ԿԱՄՍԱՐԱԿԱՆ

Պ. — Կրակ, բարակ, հազար, հասար:

Անգութ աղջիկ, սերդ սեր չէ այլ կրակ,
Մրկեց հոգիս, մարմինս բրու պաս բարակ.
Երաւ է որ ինձի պէտներ կան հազար. . .
Յանցանն իմս չէ թէ մութասիդ չի հասար:

Յ. ԱԼՓԻՍԸ

* * *

Կը պագտէր համակ աշխոյժ, ոգևորուած, բոց ու կրակ.
Բայց աղջիկը կը ծագէր զինք, կը հաւիսէր բարակ բարակ.
Օ՛հ, խեղճ տղան կը հառաչէր ու կը շարէր խօսներ հազար.
Բայց նէ բառ հեռանալով.— «Նշանած եմ, շատ ուշ հասար»:

Տ. ԿԱՄՍԱՐԱԿԱՆ

* * *

Ովկէա՞ն մ'եւ, ջուրդ՝ բոցավառ լափոյ կրտօկ,
Ալիմբո՞ղ՝ ծախս, վարժուորդ՝ կայծեր բխուռ բարակ :
Կի՛ն , եւ բոցերդ լափեցին ցարդ սերունդ հազար,
Զի խոյս քսող մարդուն է Տէւ դուն մի՛՛ցս հասար :

Վ. ՄԱԼԷԶԵԱՆ

Ե. — Դաւանակ, աւանակ, ապակի, պապակի :

Կան մարդիկ որ մինչ կը լսեն որ գեղգղէ մի դաւանակ ,
Յապու՛ւց կրթեալ աստ անդ նային, կարծես լինին աւանակ .
Լաւապոյն է իրենց համար զնկ գ'իբ բապակի .
Կը նախընտրեն ինչ որ յիմար բամբասանը պապակի :

Տ. ՔԵԼԷԿԵԱՆ

* * *

Դու ի՞նչս լաւ գիտէիր սերդ յայնել ի դաւանակ,
Բայց ապու՛ւց մէի եւ, ապու՛ւց գլորդ աւանակ :
Աւա՛ղ, մի՛ցս մտք է ինձ եւ արտին ապակի .
Զո՛ւր այսօր եւ սիրոյդ իմ սիրքը պապակի :

ԱՐԱՅ ԱՐԱՊԵԱՆ

* * *

Իբոյ՞կ մըլլամ ափերուդ մէջ, կամ մասերուդ ճակ մի դաւանակ .
Դիւրայոյց եւ, գորովասիրտ, զգացումով չեմ աւանակ :
Հրավառ այնդ արամա նոց է, Շողա՞կն է քէ ոչ ապակի .
Եւր հանանչներ կը զգուեն սիրս որ եւ սիրոյդ կը պապակի :

Տ. ԿԱՄՍԱՐԱԿԱՆ

* * *

Երբ իս խաբեն վառող այճերդ, ձայն ներգաւճակ
Եւ կեղծ խօսեր, պիտի կոչես իս աւանակ :
Թո՛ղ ունենար սիրս իր վրան մի ապակի,
Ու սեւեռէիր նոն սէրս ի՛նչպէս կը պապակի :

Վ. ՄԱԼԷԶԵԱՆ

* * *

Խիստ սիրան եւ, հաւասա՛ ինձ, եւ լաւ գարնես դու դաւանակ .
Ով որ գեղ չի հասկնար՝ անհու՛՛ց է մեծ աւանակ :
Սիրտիդ դուռը ինչո՞ւ չունի վեղկին վրայ ապակի,
Ուրի՛կ սեւեռմ քէ ի՛նչ բանի ան սեճալից պապակի :

Յ. ԱԼՓԻԱՐ

Ձ. — Վլաս, պալաս, ժխոր, խոր:

Մի՛ ձեր զգացմանց մէջ ըլլա՛մ վլաս :
Հիւղե՛մ Լեազոյի՛ն՝ կր դառնայ պալաս :
Ինչ որ Լադըր ննչէ կենաց ի ժխոր
Սերն է, մեզմ նուազ՝ փայփայիչ ու խոր :

Ա. ԶՊԱՆԵԱՆ

* * *

Յանախ այլեր խոխոս ու ժլաս
Կառձեն կանցնել շէղ պալաս.
Գաղափարաց այդ մեծ ժխոր
Կ'իյնայ Լեբե՛ն յանդունդս խոր :

ԶԱՐՈՒԻԻ ՍԵՖԵՐԵԱՆ *

* * *

Սիրոյ մէջ, գիտցի՛ր, չեմ բնաւ ժլաս.
Վեկ համար բանամ իմ սիրոյս պալաս :
Խոյս սանձ հոսել՝ Լանգի կայ ժխոր,
Ե՛ւ ապաստանի՛մ մեր սիրեւուն խոր :

ՅԱԿՈԲ ՃԻԼԱՃԵԱՆ

* * *

(*) Այժմ՝ Տիկին Գալմեհարեան (Նահրայլ):

ԳՅՈՒՊՈՒՄՈՒԻ ԴՍԿԱԴ

ԳՅՈՒՊՈՒՄՈՒԻ ԳՅՈՒՄԱՆ

Ինչո՞ւ կ'ուզես ըլլալ այնքան անգուրք, ժլատ,
Երանաբիւն չի տար տուն տեղ, ո՛չ իսկ պալատ,
Լ՛կնն մէկտեղ, կը պողատիմ, Բաղի՛նն ժխոր,
Երթա՛նք շնչել կեանքի՛նն յոյսեր՝ մեր սիրոյն խոր :

ԼԵՒՈՆ ՏԵՄԻՐՃԻՊԱՇԵԱՆ

* * *

Մէկ ակնարկիդ կամ ժպիտիդ կ'ըլլաս ժլատ,
Մի՛նչ ես կ'ուզեմ տալ քեզ հոգիս, սիրոյ պալատ :
Գուն կը սիրես ուրախ երգեր, պար ես ժխոր,
Մի՛նչ ես անյոյս սերս սիրտիս կը բաղեմ խոր :

Վ. ՄԱԼԷՋԵԱՆ

* * *

Ժպտե՛ր ինձի կտորիկ մը, մը ըլլա՛ր այնքան դու ժլատ :
Թէեւ ազնաւ, բայց կայ սիրտս, ըլլայ քեզի քո՛ղ պալատ,
Երկունքիս ալ զիրար սիրենք, չըլլայ ազմուկ, ոչ ժխոր,
Եկո՛ւր բազումի՛նն սէրերնուս մէջ որ աննուն է եւ անս խոր :

Յ. ԱԼՓԻԱՐ

Է. — Մասիս, վսիս, կոնակ, լնակ :

Ընկերութեան մէջ երբ քան ինձ մասիս .
Որպէսզի գրեմ մի քառեակ վսիս ,
Կարծեմ թէ զսնկ պէտք է մի կոնակ
Որ կորսուեր է ի գէտ կամ լնակ :

Յ. ՍԵՅԵԱՆ

* * *

Փետուրին տեղ թերեւ, եկաւ գրիչ, մասիս
Քննուե մազին փոխան փայտի կտոր վսիս:
Այս է կեանքը . վարդէ կապին տեղ տեւ կոնակ,
Ու ծովին տեղ անհուն՝ անձուկ անճարժ լնակ:

Գ. ԶՕՂՐԱՊ

* * *

Գիշերները, մոռնի լոյսով, ձեռքս առած մի մասիս,
Կ'ուզեմ գրել տեղ իմ սէրս, հիւանդ, տոգոյն ու վսիս:
Քեզմէ ինձի բան մը տո՛ւր, մազի թել կամ մի ... կոնակ,
Կամ արցունք մը, կամ նայուածք մը խորունկ աչիւն,
Խո՛ր լնակ:

Լ. ԲԱՇԱԼԵԱՆ

Աչերդ սիրուն, կարծես յոնկերդ գծած ըլլայ տեւ մասիս,
Քիբերդ հոգիս հալեցնեն, մարմինս ընկն չոր ու վսիս:
Սիրոյ թիւ մ'է ելեհրական, աչերդ անոր տեւ կոնակ:
Սեւ աչերը ովկէան են, իսկ կապոյտներ՝ սոսկ լնակ:

Յ. ԱԼՓԻԱՐ

* * *

Ես այն կոյր բախտն եմ որ, բռնած մասիս,
Կը դրօշմեմ նակսին զիր մը շատ վսիս,
Եւ մարդոց սիրտին մի խարխուլ կոնակ,
Որ իր զգացմանց չի յորդի լնակ:

ՍԱԹԵՆԻԿ ՄԱԼԵԶԵԱՆ (*)

* * *

Ոսկի պատեան, բայց կարծր ու տեւ կապարն ունի իր մէջ
մասիս .
Մինչ պատեող սիրտ, սիրոյ բոյն մը կայ կուրծքին տակ
տխեղձ վսիս.

Փրփուրը զոր կը տրտէ ջուրը նետած մի փոքր կոնակ,
Քու ակնարկներդ հանեն իմ մէջ, իմ հոգեւոյս մէջ՝ ցաւոց լնակ:

Տ. ԿԱՄՍԱՐԱԿԱՆ

* * *

(*) Տիկին Մ. Մարեան:

Կ'ուզէի գէթ ըլլալ ձեռնիդ մէջ մի մասիս
 Եւ վերքողել խորունկ սէրս երգովս վճիս.
 Կ'ուզէի գէթ ըլլալ լանջիդ վրան կոծակ,
 կամ փշոդ սիւնն աչկերուդ մէջ՝ կապո՛յս լնակ:

Վ. ՄԱԼԷՋԵԱՆ

Ը. — Վարդ, բակարդ, հարս, վարս :

Պատեկի՛ էր, բարմ, դողդոջուն, մազերն ոսկի, դեմք վարդ.
 Մէ՛կ հասիկ էր եւ հարո՛ւտս ալ. բաղդ է՛ քսի, ո՛չ բակարդ:
 ... Մ'եր հարսնի՛քն Երկուտաբքին էր արքեցաւ, զե՛ն
 նոր հարս,
 Քառսուննո՛ց էր, շպարն այսին, եւ կեղծ ծամ մ'էր
 գլխուն վարս:

Ա. ՓԱՆՈՍԵԱՆ

Ի՞նչ է կոյսը — վարդ :
 Վարդն ի՞նչ է — բակարդ :
 Թակա՞րդը — մի հարս :
 Վարդ բակարդ, հարսի վարս :

ԼԵՒՈՆ ԿԻԼՊԵՆԿԵԱՆ

ԱՐՓԻԱՐ ԱՐՓԻԱՐԵԱՆ

*2. Գլխուդ կարգէր իմ հարսնիկս
 Իմ հարսնիկս
 Գլխուդ կարգէր իմ հարսնիկս
 Գլխուդ կարգէր իմ հարսնիկս*

Ո՛վ դու ծաղկանց ամենագեղն ու բովիչ վարդ,
Երբ մանուկ եմ՝ մեզ փառլից լարես բակարդ,
Իսկ պատանի՝ գոյներդ փոխ կ'անէ մի հարս,
Ոյր բակարդ մ'է սէրն հմայիչ և ցանց իւր վարս:

ՅԱԿՈՒ ԶԻԼԱՃԵԱՆ

* *

Աղու աչերդ, անուշ ժպիտդ, շրթներդ ծիրան և դէմդ վարդ,
Մարմար արհիդ հետ մեղաակից լարեցին ինձ մի մեծ բակարդ:
Էռփունս խորսակուեցաւ, բայց երբ եղար ուրիշի հարս:
Իբրեւ սխուր մի յիշատակ լոկ ինձ մնաց փունջիկ մը վարս:

ԼԵՒՈՆ ՏԵՄԻՐՃԻՊԱՇԵԱՆ

* * *

Ֆերին կ'ըլլամք սիրոյ մէջ ակնարկին բոց, ժրպսին վարդ,
Բայց սէրն յահախ մեր կեանքին յոյսն սպաննող է բակարդ:
Հոգւոյն, աւա՛ղ, կոյսին տեղ վիշտը կ'ըլլայ երբեմն հարս:
Ինչ որ սէրէն կը մընայ՝ լաց մ'է, յուշ մը, խուրձ մը վարս:

Վ. ՄԱԼԵՋԵԱՆ

⊗

Թ. — Սեղան, կախաղան, բառամ, տում:

Բռնայանցն է ինչպէս կ'ըլլայ զոնի սեղան,
Կամ սուկալի բազմաշարչար մի կախաղան:
Տանջէ՛ միտնդ, մինչեւ բօժնի, ըլլայ բառամ:
Զբօսա՞նք առ մեղա՛յ ըսէ... բռնի տում:

Ե. ՕՏԵԱՆ

* * *

Մեր կեանքին մեջ, լացին եմ խինդ, զագաղին եմ կայ հոխ
սեղան:
Յանախ սիրն է անեստ փոս մը, պատրանքն անոր բիրտ
կախաղան:
Կ'անցնին՝ կարգաւ յոյս, սէր, երազ, եւ հոգւոյն մէջ վաղա-
բառամ՝
Յիշատակը, մինակ, կուլայ կեանքին սրխուր ու սեւ տում:

Վ. ՄԱԼԷԶԵԱՆ

* * *

Մեծ դազարին զինքը սարի նոխ **սուրբէին** ի սեղան:
« Պատեկիս, բա՛ց երեսդ, ըսի, կամ հանէ՛ զիս կախաղան »:
Բիւր նազանքով զիմակն հանեց մեր խոհարարն Անբառամ...
— Զորս տղի մէջ ա՛յսման միայն կը պատմուի մի տում:

Ա. ՓԱՆՈՍԵԱՆ

* * *

ՆՆՆՆՆՆՆՆ ՆՆՆՆՆՆ

ՆՆՆՆՆՆ ՆՆՆՆՆՆ

Ան որ կուգայ մի անգամ նստիլ խաղին ի սեղան,
Քալէ նամբան որ տանի ամօքէն մինչ կախաղան:
Երնէ՛կ անոր ոյր կենաց ծաղիկը դեռ անբառամ
Ճանչցած չէ այդ խորեակն այրող. մո՛ւթ տում:

ՏՕԲԹ. ՅԱԿՈՒԲԵԱՆ

Ժ. — Ծաղկազարդ, սարդ, օգնէ, հոգն է:

Գիտե՞ս, երբեմն հոգիս քարմ էր իբրև պարտէզ ծաղկազարդ.
Սէրդ զիս մաշեց, ու դարձայ սև, վսիտ, զագիր իբրև սարդ:
Խեղճն միամիտ, բեզի բերի սիրտս, եւ ըսի — « ինձ օգնէ »:
Հեռո՛ւ, ըսի՛ն, անիկա դեռն, անսիրտն, անգութն, անհոգն է:

Ա. ԶՕՊԱՆԵԱՆ

Բարեպաշտից համար վաղն է տօն Ծաղկազարդ,
Բայց մեր հոգին տղարկած է կասկածի սարդ:
Խաչն աղմասին՝ հաւտացողին յաւէտ կ'օգնէ:
Մենք, սնապարծ, կ'ըսենք ծաղրով — մեր ի՞նչ հոգն է:

Վ. ՄԱԼԷԶԵԱՆ

Ճ.Ս. — Ապուր, մազապուր, շրքայ, Յուդայ:

Ամուսնութիւնն է համեղ, հիւրեղ, բուրեան մի ապուր.

Ամէն չարէ զայն խմող կը զերժանի մազապուր:

Գերութիւն չէ այս կեանն՝ էրէ կնոջ սէրն է մեր շրքայ.

Իսկ խոսմանազանց ամուսինն — աւելի վաս էան Յուդայ:

Ա. ՓԱՆՈՍԵԱՆ

* * *

Ապերա՛խս յանգ, ես չեմ կրնար կլլել անհամ այս ապուր.

Շատ մեծ բան է, թէ ես պրծիմ բռնայանգէս մազապուր.

Զարչկեց միտս, զերեց նզմեց, իբր կաւկանդիչ ժանս շրքայ.

Խեղճութիւնս մէջեղ հանեց ու մատենց զիս իբր Յուդայ:

Տ. ԿԱՄՍԱՐԱԿԱՆ

* * *

Քոնայանգն ո՛ւր, ես ուր. կրնա՞մ ուսիլ ես այս ապուր:

Անցեալ գիշեր այս փորձանէ՛ն կրցայ պրծիլ ես մազապուր.

Ազատ, անյանգ մտածումիս բռնի դրին ծանր շրքայ:

Մէյ մ'ալ ասանկ «խալթ» ուտողին երեսն ըլլայ սեւ զերդ
Յուդայ:

Լ. ՏԵՄԻՐՃԻՊԱՇԵԱՆ

* * *

Գ. ԶՕՂՐԱՊԻ

ԶԵՌԱԳԻՐԸ

Ինչ է շտուր մարգ
 ինչաւ շուրբ. Բարձր
 Ինչ մարգ արկե՛կ
 Ինչ. Ինչպէս Երես
 Գործող՝ մարգ
 արտ. Ինչպէս զերդ
 Ինչ արկե՛կ Երես.
 Գործող շուրբ. կ
 Ինչ Ինչպէս արկե՛կ
 արկե՛կ Երես. արկե՛կ
 արկե՛կ Երես.
 Ինչ Ինչպէս արկե՛կ Երես
 արկե՛կ Երես Երես
 արկե՛կ Երես
 Երես Երես
 18 Մարտի 94 Օ.Բ.Բ.

Վսիս հոգիս ու սէրդ ըմպեց, ինչպէս հիւանդն ըմպէ ապուր,
Քու սէրդ — որուն կախարդանքն ազատեցայ ես մազապուր:
Խաբող աչերդ կաշկանդեցին սիրասարփ սիրս իբրեւ շորայ:
Յուղան զըղջաց, — դուն, անսիրս կին, եղար սակայն անզիղջ
Յուղայ:

Վ. ՄԱԼԷՋԵԱՆ

* * *

Ռոնայանգէն փրկուիլ չիկայ, ուսելու է այս ապուր.
Որ՛ան խնդրես, մերձես, պրծիլ կարելի չէ մազապուր:
Ձիս կը կապէ ընկերներուս հնօրեայ սէրն իբր շորայ,
Եւ չեմ ուզեր որ Մայէզեան գոչէ ինձի — վա՛յ Յուղայ:

ԱՐԹՈՒՐ ՄԱՂԱՔԵԱՆ

ԺԲ. — Հրեայ, կրիայ, աղաղակ, պաղպղղակ:

Արփիարեան չար պոնեմ մէ, Քէչեան հարպիկ մէկ հրեայ.
Մին վազվզող, մոլորաճալ, միսն յամբընքաց զւրդ կրիայ:
Քէչեան անհամ, առատախօս, միսն արձակող աղաղակ:
Արփիարեան՝ անուշ ապուր, իսկ Քէչեան է պաղպղղակ:

Ա. ՓԱՆՈՍԵԱՆ

ԺԳ. — Հահին, դահին, վարունգ, սրունք:

Անկողնոյն շուրջ կազմած արեան մի հահին,
Հիւանդին հով կանգնած՝ որպէս մի դահին,
Վիրաբոյժը ձեռքն առնելով, զերդ վարունգ,
Լո իկ մնջիկ ցոյց տալ կհրամ իւր սրունք:

ՏՕԶԹ. ՅԱԿՈՐԵԱՆ

* * *

Բարիք րէ՛, նեսն զվեզ բամբասանաց ի հահին:
Անոնք որ նէզ զոներ էին, դառնան դատող ու դահին:
Վարդ ու շուշան սնկէ, փոխան փաղես սխտոր ու վարունգ,
Եւ անկէլոց քեւերդ բա՛ց՝ չարք խորհակեն հո սրունք:

Ա. ՓԱՆՈՍԵԱՆ

ԺԿ. — Ճրագ, արագ, շաբա, պայքար:

Քու սիրաւոյ աչկերուդ մէջ՝ ուր կը վառի սիրոյ նրագ,
Սիրեսի սենչոս աղբիւրակն բխր սարսուղներ հոսին արագ:
Շրթուններուդ ի նչ փամ Լս — վարդին նի՞քք, սիրո՞յ շաբա
Անոնց համար զիտն՝ ուրան դառն ու դաժան մղկմ պայքար...:

Վ. ՄԱԼԵԶԵԱՆ

* * *

Սիրք լապտեր մ'է, սէրք՝ վառ նրագ,
Ռոմ փայլոյ կեանքն ա՛լ չանցնիր արագ,
Իսկ լոյսն հողոյն մէջ, մեղք, անս՛ւտ շաբա,
Քաղցր քնէ խոնջէնքն ու հացին պայքար:

Ա. ՓԱՆՈՍԵԱՆ

* * *

Մարեցաւ մեր սիրտին նէ՛ք նրագ,
Երբ քոյի՛ գրեցէ՛ք շուք արագ:
Ձեր գրածն է համեղ իբր շաբա,
Ձե՛ք կարող քնել ձեզ նէս պայքար:

ՏԻԿԻՆ ԵՒԱ ՓԱՆՈՍԵԱՆ

ԺԵ. — Թոյն, բոյն, ծաղիկ, խաղաղիկ:

Մեր կեանքն համակ իղծ է Լս յոյս, բայց հմային կ'ըմպեն հուսկ
բոյն:
Փոսն ինքնիրեն կը փորուի միտ, երբ կը շինենք մեզ համար բոյն
Գիւրամեն աչկէն կախուած է ցանց՝ ինչպէս սիրուած շուքի
ծաղիկ:
Հպէ՛ ծաղիկն, քերթերն ինքնին կը փեթտին, յամբ, խաղաղիկ:

Վ. ՄԱԼԵԶԵԱՆ

* * *

Կեանքի բաժակին մէջ չի մտնէր բոյն,
 Երբ մարդ ընտանի կազմէ գողցրիկ բոյն,
 Ուր սէրը՝ սոխակ, մանկիկը ծաղիկ,
 Երգեն ու բուրեն ձպտուն, խաղաղիկ:

Ա. ՓԱՆՈՍԵԱՆ

* * *

Սէրն է մեղր անուշ, կասկածը՝ սև բոյն,
 Նախանձն՝ օճ՝ Լանդէ մեր հեծեսութեան բոյն:
 Կ'ուզե՞ս արտիղ մէջ միտս փքքի ծաղիկ.
 Կոյր, խուլ, համբ եղի՛ր, — կ'ապրիս խաղաղիկ:

Ա. ՓԱՆՈՍԵԱՆ

* * *

Յոյսով ընկեցի սիրոյ լեղի բոյն,
 Կեանքի պատրանք դրաւ սիրօխ բոյն:
 Քիչ օրէն բողբուս Պոլսոյ սիււ, ծաղիկ,
 Ու կ'երբամ ապրիլ հեռու խաղաղիկ:

ԽՈՐԻԿ ՖՐԵՆԿԵԱՆ (*)

(*) Տիկին Յ. Ասլանեան:

Կոյր, խուլ, համբ եղի՛ր, — կ'ապրիս խաղաղիկ:
 Կ'ուզե՞ս արտիղ մէջ միտս փքքի ծաղիկ.
 Սէրն է մեղր անուշ, կասկածը՝ սև բոյն,
 Նախանձն՝ օճ՝ Լանդէ մեր հեծեսութեան բոյն:
 Յոյսով ընկեցի սիրոյ լեղի բոյն,
 Կեանքի պատրանք դրաւ սիրօխ բոյն:
 Քիչ օրէն բողբուս Պոլսոյ սիււ, ծաղիկ,
 Ու կ'երբամ ապրիլ հեռու խաղաղիկ:
 Ա. ՓԱՆՈՍԵԱՆ

ԿՐՈՂՈՍՏՈՒՄ
 ԿՐՈՂՈՍՏՈՒՄ
 ԿՐՈՂՈՍՏՈՒՄ

Կոյր, խուլ, համբ եղի՛ր, — կ'ապրիս խաղաղիկ:
 Կ'ուզե՞ս արտիղ մէջ միտս փքքի ծաղիկ.
 Սէրն է մեղր անուշ, կասկածը՝ սև բոյն,
 Նախանձն՝ օճ՝ Լանդէ մեր հեծեսութեան բոյն:
 Յոյսով ընկեցի սիրոյ լեղի բոյն,
 Կեանքի պատրանք դրաւ սիրօխ բոյն:
 Քիչ օրէն բողբուս Պոլսոյ սիււ, ծաղիկ,
 Ու կ'երբամ ապրիլ հեռու խաղաղիկ:
 Ա. ՓԱՆՈՍԵԱՆ

**ԺԶ.— Շանք, գնա՛ բանդ, հաւկիր, զաւկիդ, շուն,
աւուն, անձառ, պատառ:**

— Ձե՞ս ամչնար, կ'ըսէր կին մը, բող լեզ զարնէ մի սուր շանք:
Ձաւակներս շա՛ս կը սիրեմ, մի աշխատիր, գնա՛ բանդ.
Թերեւս կան աղիւն անդին կիներ քերէ զերբ հաւկիր,
Բայց իբրեւ մարդ առաքինի հսկելու ես եւ զաւկիդ:
Իսկ Պարոնը պարկե՛տ կնկան ֆուռէր լծներ ինչպէս շուն.
Իր հոգը չէր թէ եղանակն ըլլար ամառ թէ աւուն:
Տիկնոջ աչեր կայծեր էին եւ իր սիրքը չոր անձառ:
— Հիմա քե՛տք թէ ի՞նչ կ'արժէ խեղճ Տաղանդիս այս պատառ.

Յ. ԱԼՓԻԱՐ

* * *

Լուցկի մ'ես քջած, դու զլեզ կարծես շանք.
«Յկո՛ւր» կ'ըսես ինձ, ես լեզ՝ գնա՛ բանդ.
Քենէ շա՛ս կ'արժէ մի քարմիկ հաւկիր
Որ սնունդ կուտայ ապագայ զաւկիդ. . .
Հովիւն իսկ չուզէր լեզ պահապան շուն,
Ո՛վ զարեանադէմ զառամեալ աւուն,
Որ զլխուդ վրայ, մե՛րկ եւ ցո՛րտ անձառ,
Չունիս Տաղանդի ոչ իսկ մի պատառ:

Ա. ՓՍՆՈՍԵԱՆ

* * *

Կ'րսեն, այո', թէ նենգ չիկայ աչերուդ մէջ բոց ու շանթ.
Բայց բողոյն՝ արհամարհոս՝ ես լոկ կ'րսեմ — զնա՛ բանդ:
Կուն անոնցմէ ես որ կարծեն թէ մարդու սիրեն է մի հաւկիթ
Որուն նև գլեղ զնդակ խաղան անփոյթ քաթեր հու զուկիլոյ,
Այն կիներէն որ համարեն հղանցնուն մոտ լծնող շուն
Տարփածուներն որ կը մաշին, բլլա՛յ զարուն թէ առուն:
Ես կը վախնամ լենէ, ո՛վ կից. դուն պողած քուրթ մ'ես ան-տառ,
Անմեղունակ երգի ձայն մ'ես, անեփ խմորի հում պատան:

Վ. ՍԱԼԷԶԵԱՆ

ԺԷ.— Երկասյրի, այրի, կից, ծաղկիկն:

Մխիթարէ՛ զիս որ խոյնն աչկունցնդ, սո՛ւր երկասյրի,
Մխիթարէ՛ սիրսս որ լմամբդ հիւժի քշուառ եւ այրի,
Մխիթարէ՛ զիս որ սանայ հոգիս ցամամ ու պող, կի՛ց,
Որ անոր մէջ, լե՛զ խնկարկու, սիրոյ վարդեր յար ծաղկիկն:

Ա. ՓԱՆՈՍԵԱՆ

ԺԸ.— Մելան, կուլան, հարս, վարս:

Քեզ գրելու համար արիւնս կ'ընեմ մելան,
Արիւնովը սենյաններուս որ յար կուլան:

Երազեցի սիրիս առնել նեզ միայն հարս,
Բայց ուրիշներ գրուեն, աւա՛ղ, հու խարստաւ վարս:

Վ. ՍԱԼԷԶԵԱՆ

ԺԹ.— Յուսախար, խարխափ, ժապաւէն, հարաւէն:

Խոչ ու խուրի թէ բաղխիմ, մի՛ լինիմ շուտ յուսախափ:
Փուշերու մէջ զընացէմ անխոց անդուլ առ խարխափ:
Անվճասին է միշտ վարձմ լոյսի աղուռ ժապաւէն.
Պըսակ կամի՛ կը ծաղի յոյսն արեւելէն կամ հարաւէն:

ՄԱՔՐՈՒՅԻ ՖՐԷՆԿԵԱՆ (*)

* * *

Ես հանիներ գիտեմ, աւա՛ղ, հանի կոյսեր յուսախափ,
Որ կոյրի պէս կեանքի մուրից մէջ կը հալեն առխարխափ.
Անոնց ձեռքին մէջ վարդ տեսայ, շղարտ, փետուր, ժապաւէն,
Բայց սիրեն անոնց խամբեր տակաւ, ինչպէս ծաղկունք հարաւէն:

Վ. ՍԱԼԷԶԵԱՆ

(*) Տիկին Մ. Տեփանեան:

Ի.— Սոխ, սոսխ, մարի, յոռի, կապիկ, շապիկ,

զիրք, դիրք:

Աչևոսու ցայտոյ կծու ևս մի սբխ,
Սիրսս երբեք նրմանդ չունեցաւ սոսխ.
Պան մը զլեզ սիրել կարծեցի, Մարի,
Բայց ուշ հասկըցայ հաշիւս յոռի:
Իբրեւ կարճամիտք սրխմար մի կապիկ
Քու ձեռնովդ հազայ ամէն ձեւ շապիկ:
Ձեռնիդ մէջ եղայ ծաղրելի մի դիրք
Ուր դուն խնդալով կարդացիր իմ դիրք:

Գ. ՖՆՏԳԼԵԱՆ

Վ. ՄԱԼԷՋԵԱՆ

ՆՊՐՍՈ ԿՆՈՒՍՅԱՆ

ՅՈՎԷՆ ԱԼԹԵԱՆ

ՀԱՐՑ — ՊԱՏԱՍԻԱՆԻ

ՀԱՐՅ—ՊԱՏԱՍԻԱՆԻ

1.— Ի՞նչ է կինը առանձին, ի՞նչ է կինը սիրոյ մէջ, եւ այրերը մինչեւ ո՞ր աստիճան պէտք է փափկանկատ ըլլան կիներուն նկատմամբ:

Ի՞նչ է կինը առանձին:

— 0:

Ի՞նչ է կինը սիրոյ մէջ:

— 10:

Երբորդ հարցումը ընողը իր վրայ պիտի հրավեր, ամբողջ կանանց զայրոյթները, — որ տիանելի բան մը չէ սակայն, ընդհակառակը: Այդպիսի հարցում մը չեմ ըմբռներ. փափկանկատուձեան աստիճան մը որոշել չեմ հասկնար կանանց նկատմամբ: Մինչեւ ծայրայեղութիւն, այսպէս կ'ըմբռնեմ փափկանկատուձիւնը կանանց նկատմամբ:

Լ. ՓԱՇԱԼԵԱՆ

* * *

Կինը սիրոյ մէջ եզակի է, իսկ սիրոյ մէջ յոգնակի. ահա՛ կարճ վճիռ մը, որմէ ետքը ա՛լ իրաւունք չունիմ փափկանկատուձեան մասին կարծիք յայտնելու:

Ե. ՕՏԵԱՆ

* * *

(Բարեկենդանի պատասխաններ)

Երբորդ հարցումին պատասխանը հարցուցէք հին պատմութեան որ կ'աւանդէ թէ՛ Սոկրատի կինը սաստկապէս կը կռուէր իր ամուսնին դէմ, ամբաստանելով զանիկայ թէ՛ եւ ոչ իսկ շէնքով շնորհքով մը... կը ծեծէր զինքը:

Միւս հարցումներուն պատասխանն ալ ասոր մէջ է: Կինը առանձին

դժբախտ էակ մըն է, վասնզի զինքը ծեծող մը պիտի չգտնուի:—Կինը սիրոյ մէջ տառապանքի սիրոյ մըն է միայն:

Մեծ Պահքի երկուշարձի առտուն արդէն ոչինչ (պատասխանները, եւ ոչ թէ կիր) :

Ա. ԱՐՓԻԱՐԵԱՆ

* * *

Կինն առանձին ոչինչ է, սիրոյ մէջ է ամէն ինչ:

Արանց չէ տրուած բնաւ փափկանկատու ըլլալ առ կանայս՝ որպէս արժան էր. ինձ կը թուի թէ արք նկատած են զկինն էգ մը միայն, բան մարդկութեան միւս կէտն:

Յ. ԳՈՒՐԳԷՆ

* * *

Կինը՝ առանձին՝ ճուղակ մըն է, եւ սիրոյ մէջ՝ օղակ մը:

Ծայրահեղութեան տարէք փափկանկատուձիւնը իրեն նկատմամբ, ճուղակներու ամենէն սիրունը եւ օղակներու ամենէն հեշտինը կրնայ վրտանգաւոր դառնալ պզտիկ թեթեւութեան մը հետեւանքով:

Տ. ԶԵԼԷԿԵԱՆ

* * *

Ի՞նչ է զէրօն առանց թուանշանի. բաժակը՝ առանց ըմպելիքի. եւ բաժշտութեան գործիչը՝ առանց արուեստագէտին:

Լար սանձան մը տալ:

Տ. ԱՐՓԻԱՐԵԱՆ

*
* *

Թէ ի՞նչ է կինն՝ սուսնձին,
Սիրուն, գոգարիկ, բզգայնիկ,
Գեղ, գոյն, շքեղի վառ յանձին՝
Կինն է մեծե... Թիթեռնիկ:

Թէ սիրոյ մէջ ի՞նչ է կին:
Սիրոյ մէջ կինն է ջուծակ,
Ամուսնոյն ու մանկիկին,
Երգն է կեանքը բովանդակ:

Թիթեռնիկ՝ կինն է փափուկ,
Ջուծակ՝ նուրբ են իր մե եր.
— Թէ չունինք ձեռք, մաս ճապուկ,
Անոր դուզիլ չի՛ վայելեր...:

Ա. ՓԱՆՈՍԵԱՆ

*
* *

Կինն սուսնձի՞ն հարցումն է ան,
Իսկ սիրոյ մէջն է սրտասուսան:
Մին երազն է, անհուն տարիքի,
Միւր վայելք, որ շո՛ւտ կ'անցնի:

Բռնէ՛ կինը, բընբոյշ ծաղիկ,
Ա՛յնպէս մեղմիւ, ա՛յնքան գոլորիկ,
Որ իր մարմին չի զգայ մատին
Շըպումն՝ այլ լոկ սիրոյ հոգին:

Վ. ՄԱԼԷԶԵԱՆ

*
* *

Կինը սիրոյ մէջ իր տեղն է: Սէրը կին է և կինը սէր: Սիրոյ մէջ կինը եմէ Ֆրանսուս Ա.ի երգած փետուրը չէ, դիցուցի մըն է որ իր նակալին վրայ կը կրէ մարտիրոսի պատկը, չարամիտ այրերէն իրեն վերագրուած բոլոր մեղքերը բաւելով:

Այրերուն փափկամիտութիւնը աստիճան ունի՞ արդեօք, նկատելով որ անոնց մէջ յաւետ բնածին զգացում մը պիտի մնայ կնոջ, այսինքն սիրոյ, այսինքն և գեղեցկին հանդէպ ունեցած զմայլանքը, ըլլայ անոնց մագնիս եղոյ կինը հրէշ մը կամ հրեշտակ մը:

ՄԱՔՐՈՒՅԻ ՖՐԵՆՎԵԱՆ

2— Բանաստեղծուծիւնը պիտի ապրի՞ եւ ի՞նչ է անոր դերը ընկերուծեան մէջ:

Յորչափ մարդիկ աշխարհիս անծուր ունենան՝ բանաստեղծութիւնը պիտի ապրի: Շատեր կը կարծեն որ սրայբար մը կայ դրականին ու վե-

բացականին, հաշիւին ու յանգիւն, երկրին ու երկինքին մէջ, ու չեն տեսներ հորիզոնը ուր այս հակառակ ու ոտխ կարծուած կզրերը կը միանան, կը հաշուին ու իրարու ձեռք կը բռնեն. տեղ մը կայ ուր բանաստեղծութիւնը, այո՛, նոյն իսկ հաշիւին մէջ պիտի երեսան գայ, հոն ուր կը կարծուէր թէ իր մահը պիտի գտնէր:

Բայց բանաստեղծութիւնը երբէք ընկերուծեան համար չի պիտի ըլլայ, անիկայ անհատինն է ու անորը պիտի մնայ. ընկերութիւնը խնդալ գիտէ և ոչ արտասուել, ու բանաստեղծութիւնը արցունքներու գիտութիւնը չէ՞:

Գ. ԶՕՇՐԱՊ

*
* *

Բանաստեղծութիւնը կարծեմ ա՛յն ատեն միայն կրնայ մեռնիլ՝ երբ մարդիկ տենչալէ, երազելէ ու սիրելէ դադարին: Իսկ իր դերն ընկերուծեան մէջ յափտեան պիտի ըլլայ ինչ որ է այսօր.— յուզել ու շահիլ զգայուն սիրտերը, իսկ դրական գլուխներուն պարտան ու արհամարհանքն հրախրելով՝ վարկ ու պատիւ կորսնցնել:

Ա. ՓԱՆՈՍԵԱՆ

*
* *

Երբէք չպիտի հատամ որ մարդիկ պիտի հրամարին որ մը երեսակայելու կարողութենէն, հետեւաբար բանաստեղծել է ալ:

Իր դերը, եթե ինքնախարութենէն, ուրիշ բան չըլլար աշխարհի վրայ,
նորէն անհուն պիտի ըլլար, այնքան տխուր է իրականութիւնը կեան-
քին մէջ:

Տ. ԶԵԼԷԿԵԱՆ

*
* *

(Միշտ բարկենդանի պատասխաններ).—

Բանաստեղծութիւնը պիտի ազդի որչափ ատեն որ ամբարները գո-
յածին ունենան աշխարհիս մէջ:

Մտքիին մին է որ ազուշներ կը պատրաստէ:

Ազգացոյց՝ մենք, այսինքն . . .

Ա. ԱՐՓԻԱՐԵԱՆ

*
* *

Ինչո՞ւ չապրի. մտրդու մը վնասած չէ, խեղճը . . . բացի զայն
գրողներէն:

Ընկերութեան մէջ ա՛նոր դե՛լլը:

Գտար գիւղի ձմեռնային երեւոյթները հասելի կերպով անցընելու
անմեղուկ միջոց մը եղաւ վերջելու: Շնորհակալ չէ՞ր ըլլար իրեն,
պարտաներ:

Լ. ՎԱՅՍԼԵԱՆ

*
* *

Զանի որ մարգարէութիւն մը պիտի բնեմ, համարձակ եւ վստահա-

3. ԳՈՒՌՈՂԵՆ ԵՒ ԻՐ ԶԵՆՈՎԱԳԻՐԸ

Չիմե՛ս արեւը և արեւը,
արեւը մեզ է անդէ եղի:
Միայն չէ՛ք քառուկ ձեռք
քառուկ ձեռք ձեռք ձեռք
Այդքան արեւը չէ՛.
Եթէ չէ՛ք արեւը արեւ
եղանակ չէ՛ք արեւ չէ՛ք
Մի միայն, իմե՛ք իմե՛ք
Չարեւան մի՛ն չէ՛ք:

Գուրուղի

լբար կ'ըսեմ թէ երեք հազար տարի վերջը բանաստեղծութիւնը գոյութիւն չպիտի ունենայ: Կարծեմ մէկը չպիտի գտնուի հակառակը ապացուցանող:

Ե. ՕՏԵԱՆ

*
* *

Բանաստեղծութիւնը պիտի սարքի, ցորչափ կը բարախեմ մարդկային սիրտը. կրնայ փոխել փետուր եւ գոյն, բայց ոչ երբեք էութիւն. վերացեալ նիւթ մ'է՛լ փոփոխական, այլ ոչ կորստական. ովկիանին վրայ նարակ պիտի գտնէ տակաւին, եթէ ո՛չ եւս ուզէ գտնել կնոջ աչքին մէջ. ճայիկը պիտի փնտրի, թէ եւ մերկնայն աշխարհակալէ: Իւր դերն է բարեբար՝ որպէս միշտ. մարդ էակին առաջին ձայնն է բանաստեղծութիւնն. վերջինն ալ ա՛յն պիտի լինի:

Յ. ԳՈՒՐԳԷՆ

*
* *

Գրուած բանաստեղծութիւնը պիտի մեռնի գոյել, բայց անգիր շանաստեղծութիւնը, որ հոգւոյն ճայիկն է, պիտի սարքուն վերջին թոռան հետ:

Իր դե՞րը. — միակ դեր մը կը նանչնամ իբեմ, դերը միջնորդ պառաւ կնկան որ խեղճ աղջիկները մեղկացնելով՝ երիտասարդներուն համար կ'աշխատի. գեղեցի՛կ դեր, ին՞չ:

Տ. ԿԱՄՍԱՐԱԿԱՆ

*
* *

Եթէ բանաստեղծութիւն ըսելով կ'ըմբռնէք Սուրբի վրայ գրուածները, գրողներուն հարցունելու է:

Բանաստեղծութեան դերը ընկերութեան մէջ:

Մեծ հարցում որուն շատ պզտիկ պատասխան մը պիտի տամ.— Ինչ որ եղաւ Ալփասլանին դերը Գատը գիւղի ընկերութեան մէջ:

Տ. ԱՐՓԻԱՐԵԱՆ

*
* *

Եթէ, աստղերն երկրի լուսն

Ալ չի բննին ու ալ մարին.

Եթէ լուսինն ա՛լ չի հոս,

Արտասուքի երգեր լոյսէ,

Եւ Սառամին ծաղկունք գունեղ,

Փուշեր բունին սակ անոնց տեղ,

Զրլլայ արգանդն հողին բերրի,

— Զերնութիւնը դարձեալ կ'ապրի:

Պիտի ապրի ան հանապազ,

Թէ շիջանին յոյս եւ երազ,

Ու ցաւերը իշխեն միայն,

Տառապանքին լըստի լոկ ձայն:

Բայց երբ կեանքին յոյգբերուն մէջ՝

Մարի սիրոյ շահը անշէջ,

Զրլլայ կինը, փառքն եղեմի,

— Այն ատեն, ո՛ր, ան կը մեռնի:

Վ. ՄԱԼԷՋԵԱՆ

*
* *

Կը հաւատամ թէ պիտի ապրի, վասնզի բանաստեղծութիւնը այն յաւիտեանական պատկերն է զոր մարդ պիտի նկարէ միշտ, իր Սիրտը եւ բանգապնակ եւ Զգացումը վրձին ըրած:

Իսկ իբր դերը, նոյնը պիտի ըլլայ ինչ որ եղած է. դերը Միւսի Վե- նիսին, որուն առջեւն շատեր պիտի անցնին անտարբեր ու բիչեր պի- տի կենան զմայլած:

Յ. ՃԻԼԱՃԵԱՆ

3.— ԿԻՆԵՐԸ Ի՞Նչ Ի կը նմանին:

— Վիքթոր Զիւօ փետուրի նմանցացած է: Ո՛րչափ մարդիկ սա- կայն երջանիկ պիտի ըլլային՝ եթէ իրենց կիները ստուգիս փետուրի պէս նուէին:

Տ. ՔԵԼԷԿԵԱՆ

4.— ԶՈ՛ՒԿԸ կը սիրես Թէ մուկը:

— Շոգիս կը սիրէ ա՛ն . . . ձուկը.

Կ'ատէ ժըխորն, ա՛լուկ . . . մուկը:

Ա. ՓԱՆՈՍԵԱՆ

5.— Ապրի՞լ թէ՛ մեռնիլ պիտի նախընտրէիր:

— Մեռնիլ . . . կնոջ սիրտին մէջ. անանկ գերեզմանի մը մէջ ո՞վ պիտի չուզէր ապրիլ:

Վ. ՄԱԼԷԶԵԱՆ

6.— Լուսի՞նը կը նախընտրես թէ՛ Արուսեակը:

— Երկնից մէջ թէ՛ երկրի վրայ Արուսեակը կը նախընտրեմ:

Յ. ԱԼՓԻԱՐ

7.— Երուանդ օտեանին քրօնիկին մէջ աննպաստ ակնարկութիւն մը կա՞ր մեր երեկոյթներուն համար:

— Աննպաստ, գրեթէ ոչ: Միայն թէ մուցած էր յիշել այն հրապոյրը զոր մեր երեկոյթներուն մէջ կը սփռեն անոնք որ ծնած են դիւնելու համար եւ աստղերէն սա տարբերութիւնը ունին որ ցերեկներն ալ կը փայլին:

?

8.— Ի՞նչ է կինը, ի՞նչ է այրը:

— Կինը հրեշտակն դէպ ի ստամայ ձգուած կամորջն է, եւ այրը վրայի անցորդն է:

Յ. ՃԻԼՍՃԵԱՆ

9.— Կնոջ եւ կատուին մէջ ի՞նչ նմանութիւն կայ:

— Պոչ խաղցնելու նմանութիւնը:

Վ. ՄԱԼԷԶԵԱՆ

10.— Սիրոյ մէջ ո՞ր վայելքը կը նախընտրես:

— Վա՛յ . . . կրք:

Ա. ՓԱՆՈՍԵԱՆ

11.— Կնոջ հաւատացողը խելք ունի՞ արդեօք:

— Կնոջ հաւատացողը խելք չունի, բայց ունի . . . սիրտ:

Վ. ՄԱԼԷԶԵԱՆ

12.— Կնոջ վրայ արցունքը կը սիրես թէ՛ ժպիտը:

— Կնոջ այն արցունքը կը սիրեմ որ հաճոյքէ ժպտիլ կուտայ, եւ այն ժպտը որ տառապանքէ արտասուել կուտայ:

Ա. ԶՕՊԱՆԵԱՆ

13.— Կնոջ սիրտը ինչէ՞ շինուած է:

— Արամանդէ, թէ՛ կարծր, եւ թէ՛ ոլորի:

?

14.— Ինչ ո՞ւր մարդ դժբախտութեան մէջ իրեն վիճակակից կ'ուզէ մնառել իբր սփոփանք:

— Որովհետեւ մարդ էտպէս ետտէր է եւ այդ գտցուածը կը մեկ ինր իրեն վիճակակիցներ տեսնելու իբ շուրջ:

ՍԱԹԵՆԻԿ ՄԱԼԷԶԵԱՆ

15.— Ինչ ո՞ւր համար արք ընդհանրապէս խտրեբայ կ'ըլլան սիրոյ մէջ:

— Թախարդէն ազատուող մեկին խտրեբայ կրնա՞յ ըտուի:

Կ. ՄԱԼԷԶԵԱՆ

16.— Այս երեկոյթը արդեօք վերջի՞նն է:

— Մեր երեկոյթները վերջ սկստի չտեսնանց ցորչտի չտեսն վերջ... «Ինները»:

?

17.— Ի՞նչ տարբերութիւն կայ հաշուին եւ խաճնողին մէջ:

— «Մանուածն» կը հաշէ, «Հայրենիք»ը կը խաճնէ:

Յ. ԱԼՓԻԱՐ

*Երբեք մեզ համար չկարողանալիք
հարկաւոր լինելու համար
... Երբեք մեզ համար չկարողանալիք
... Երբեք մեզ համար չկարողանալիք*

* *

*Երբեք մեզ համար չկարողանալիք
... Երբեք մեզ համար չկարողանալիք
... Երբեք մեզ համար չկարողանալիք
... Երբեք մեզ համար չկարողանալիք*

18.— Կնոջ չամէնէն անկեղծ եւ հաւատարիմ ընկերը ո՞րն է:

— Հայկին:

Վ. ՄԱԼԷՋԵԱՆ

19.— Երջանկութիւնը ի՞նչ բանի մէջ է:

— Զայն չի փնտռելուն մէջ:

Յ. ԱԼՓԻԱՐ

20.— Ի՞նչ է աղջկան եւ կնոջ սիրոյն մէջ եղած տարբերութիւնը:

— Աղջկան սերը՝ նորութեան հմայքն ունի. իսկ կնոջը՝ բարուածքի մը տպագորութիւնը:

Յ. ԱԼՓԻԱՐ

21.— Ո՞րն է մեր Tour Eiffelը:

— Բարիքն ունի Էյֆելի Յուրբ,

Մենք ալ ունինք մերին Արմուրը (*):

ԱՐՇԱԿ ՀԱԶԱՐԵԱՆ

(*) Արմուր Մաղաբեան:

22.— Ինչո՞ւ սատանան պոչ ունի:

— Որպէզլի բռնակէլք տեղ ունենայ:

?

23.— Երկնի հրեշտակները ինչո՞ւ թեւէ ունին:

— Երկրի հրեշտակներէն զանազանուելու համար:

?

24.— Կանա՞յք աւելի կը գնահատեն համարձակութիւն թէ դեռատի աղջիկներ, եւ ինչո՞ւ:

— Կանայք աւելի, որովհետեւ անոնք համով արձակը աւելի կը սիրեն քան անհամ... արձակը:

Վ. ՄԱԼԷԶԵԱՆ

25.— Արք թեթե՞ւ կլիներէն աւելի կ'ախորժին թէ լուրջ:

— Լուրջերը՝ թեթեւ ու խելանի կլներէն կ'ախորժին, չիտի թեթեւները՝ երկու տեսակէն ալ:

Ա. ՓԱՆՈՍԵԱՆ

26.— Աշխարհիս վերջին օրը ո՞րը պիտի ըլլայ:

— Մեռած օրս:

ՏՕՔԹ. Ֆ. ՄԱԼԷԶԵԱՆ

27.— Ի՞նչ է բարոյականը:

— «Ինչ պիտի բռնն»ի երկիւղը:

ԼԵՒՈՆ ԿԻԼՊԷՆԿԵԱՆ

28.— Քահանաները ինչո՞ւ մօրու ք ունին:

— Գոն՛, միայն ատով Յիսուսի նմանելու համար:

?

29.— Համբոյրը ի՞նչ է:

— Հա՛մ. . . րո՛յր:

Վ. ՄԱԼԷԶԵԱՆ

ՅԱՐԵՂՈՒԱՄ
ՀԱՐՑ - ՊԱՏԱՍԽԱՆԻ

© 1907 ©

Գ Ա Հ Ի Ր Է

ՅԱԻՆԵՂՈՒՄԵ

30.— Ի՞նչ է բնաբանդ:

— «Ապրիլ», ո՛րքան ալ Ապրիլի առաջին օրուան խաբկանքն
ըլլայ կեանք:

Տ. ԲԵԼԷԿԵԱՆ

— Je m'en . . . moque !

Յ. ԱԼՓԻԱՐ

— Ծովուն վրայ կամ . . . տակը:

ԱՐՄԵՆ ԱՐՄԵՆԵԱՆ

* * *

— Գնա՛ բանդ:

Վ. ԹԵՔԵԵԱՆ

* * *

— Ջէրօ:

Ա. ԱՐՓԻԱՐԵԱՆ

* * *

— Ի՛նչ որ ալ ըլլայ:

Վ. ՄԱԼԷԶԵԱՆ

∞

31.— Ի՛նչ է հոգեկան վիճակդ:

— Լաւատեսութիւն: Բոլոր ուզածներս պիտի ըլլան: (*)

Տ. ՔԵԼԷԿԵԱՆ

* * *

(*) Դուն ալ, սիրելի Տիրան, տեսար սակայն որ լաւատեսութիւնը
ամենէն հզօր կամքն ալ կը խաբէ. .

— Ողորմելի է, մանաւանդ Պանքան մտած օրէս ի վեր: Միլիոններու
հետ կը խաղանք եւ այդ ոսկիներէն կ'օգտուիմ, որքան կ'օգտուի
հարէմի մը մէջ գտնուող գեղեցիկ կիներէն . . . ներքինի մը:

Յ. ԱԼՓԻԱՐ

* * *

— Տարտա՛մ, ինչպէս երազ մը:

Վ. ՄԱԼԷԶԵԱՆ

∞

32.— Ո՞րն է տկար կողմը:

— Աջ գրգանիս կողմը՝ ուր կը պահեմ ստակներս. . . երբ ունենամ:

Տ. ՔԵԼԷԿԵԱՆ

* * *

— Տեսնուածը արդէն գիտէք. մի՛ ստիպել որ չի տեսնուածներն
ալ միջտեղ հանեմ:

Յ. ԱԼՓԻԱՐ

* * *

— Աննշխարահոգութիւն:

Ա. ԱՐՄԵՆԵԱՆ

* * *

— Ֆիզիքապէս՝ գլուխս եւ կուրծքս, յաճախ ենթակայ հարբուխի.
բարոյապէս՝ դարձեալ գլուխս եւ կուրծքս, ա՛ւալ . . .

Վ. ԹԵՔԷԵԱՆ

* * *

— Ատելու համար ծուլութիւնս:

Ա. ԱՐՓԻԱՐԵԱՆ

* * *

— Ձոյգ մը աչք. բաղցր խօսք մը. լուռ ոտնաբայլ մը. բուռ մը
համբոյր. հառաչ մը կամ արցունքը:

Վ. ՄԱԼԷԶԵԱՆ

33.— Ի՞նչ կը մտածես կնոջ վրայ:

— Կը մտածեմ որ կինը ամենէն ոգորմատէրն է: Էն չքաւոր եւ ուղոր-
մելի կինը անգամ միշտ բան մը կ'ունենայ տալիք:

Յ. ԱԼՓԻԱՐ

* * *

Շատ բան եւ ոչինչ:

Տ. ՇԱՃՆԼԵԱՆ

* * *

Կը մտածեմ որ կինը նուրբ է համբոյրի նման, փափուկ՝ Յիմնուկիկի
նման, խուսափուկ՝ փրփուրի նման, խարուսիկ՝ երազի նման, դիւրարեկ՝
ըլբեղի նման, եւ անհուն՝ պարապին նման, կամ . . . պարա՛պ, ան-
հունին նման:

Վ. ՄԱԼԷԶԵԱՆ

34.— Ի՞նչ պէս յաջողած ես սիրոյ աշխարհին մէջ:

— Յարգանքն երբէք չզատեցի աննշանքէն:

Տ. ՔԵԼԷԿԵԱՆ

* * *

— Շատ «բարակը» չի փնտուկով . . . «գեր» կիները բաւական
գտած եմ:

Յ. ԱԼՓԻԱՐ

* * *

— Աշխարհագրութիւնս գոց գիտեմ, բայց ասիկա բաւական չէ:
Պէտք է շատ համբոյրդիկ, վտանգները արհամարհիկ եւ այցելիկ ամէն
գլուխ, ամէն հրուանդան, ամէն ձոյ . . .

Վ. ԹԵՔԷԵԱՆ

35.— Մինչեւ ո՞ր աստիճան ներողամիտ ես:

— Մինչեւ պատուոյ սահմանագլուխը:

Տ. ՔԵԼԷԿԵԱՆ

* * *

Աններելի ըլլալու աստիճան:

Տ. ՀԱՃՆԼԵԱՆ

* * *

— Ձեմ՝ գիտեր: Գլպրերը իրենք յանձն կ'առնեն վրեժ լուծելու իմ կողմիս: Ես ձեռնպահ կը մնամ:

Ա. ԱՐՓԻԱՐԵԱՆ

* * *

— Սիրելով, միշտ սիրելով, սերն ու կինը շփոթելով սիրտիս մէջ:

Վ. ՄԱԼԵՁԵԱՆ

∞

36.— Ի՞նչ ծնած ըլլալ պիտի ուզէիր:

Սեւամորթ, անոր համար որ անոնք մեզի պէս ստիպուած չեն կարմրալու:

Յ. ԱԼՓԻԱՐ

* * *

ՏԻԿԻՆ ՆՈՅԵՄԻ ՔԵԼԷԿԵԱՆ

ՏԻԿԻՆ Զ. ԱՍԱՏՅՈՒՐ (Սլովիլ)

— Հինացի բանաստեղծ, Աթենացի փիլիսոփայ, կամ Պոլսեցի
փառա՞ . . .

Վ. ԹԵՔԵԵԱՆ

37. — Ի՞նչ յատկութիւններ կը վնասուէիր կնոջդ
մէջ:

— Այն յատկութիւնները որ լոյսին մէջ չեն երևար:

Յ. ԱԼՓԻԱՐ

— Աչքերուս մէջ կարդալու յատկութիւնը: Աննշմարելի պչրանք
մը՝ երբեմն. թիչ մը պատշաճութիւն՝ յամալու. յարգանք՝ միշտ:

Վ. ՄԱԼԵՋԵԱՆ

— Աղէկ անուշեղէն եփելու յատկութիւնը:

Ա. ԱՐՓԻԱՐԵԱՆ

38. — Որո՞նք են գլխաւոր թերութիւններդ:

— Ձիւրասուիլ երբեք: Կը բռտ այս, միւսները մէջն են: Այսու կը
տարբերիմ՝ էշէն ճիմնովին: Էշը շատ կը խրատուի, մէկ անգամն. ին-
կաճ փողը մէ՛յ մին ալ չիյնար:

Ա. ԱՐՓԻԱՐԵԱՆ

— Թուարանութիւն չի գիտնալս, թէնս Կեսարացի:

Տ. ՔԵԼԷԿԵԱՆ

* * *

— Շատ մանրակրկիտ ըլլալս. երբեմն ամբողջութիւնը կը զոհեմ մանրամասնութեանց: Նաեւ շատ լատտես ըլլալս. յաճախ վերջինը կ'ըլլամ յոյսս կտրելու:

Վ. ՄԱԼԷՋԵԱՆ

39.— Ո՞րն է այն յատկութիւնը զոր կը սիրես քու մէջդ:

— Յախոնական տղայ մը ըլլալս:

Տ. ՔԵԼԷԿԵԱՆ

* * *

— Գաղանապահութիւն:

Վ. ԹԷՔԵԵԱՆ

* * *

— Արհամարհելու կարողութիւն:

Ա. ԱՐՓԻԱՐԵԱՆ

— Գլուխս երբեք չի ծռելու, այսինքն միշտ «շիտակ» ըլլալու յատկութիւնը:

Վ. ՄԱԼԷՋԵԱՆ

40.— Մերժուած սիրոյ հանդէպ մինչեւ ո՞ր ծայրահեղութեան կ'երթաս:

— Եթէ, սերս մերժողը աղջիկ մըն է . . . մօրը կը կտոյնիմ:

Յ. ԱԼՓԻԱՐ

* * *

— Գաղանի կը տատապիմ, մինչև որ ուրիշ մը վրէժ լուծեմ:

Վ. ՄԱԼԷՋԵԱՆ

41.— Գլխուդ եւ դուռովին մէջ ի՞նչ տարբերութիւն կայ:

— Դուռ մը դիւրաւ կ'ուտեն, գլուխս՝ բիչ մը դժուարաւ:

Ա. ԱՐՓԻԱՐԵԱՆ

42.— Ամուսնանալով համար է որ մարդ կը սիրէ, թէ ոչ սիրելու համար է որ կ'ամուսնանայ:

— Ամուսնանալու համար սիրելը մէկ յիմարութիւն է, իսկ սիրելու համար ամուսնութիւնը . . . երկու:

Յ. ԱԼՓԻԱՐ

ԱՆՊՈՄԻ

Է Ջ Ե Ր

(1892)

ԱԼՊՕՄԻ

ԻՋԵՐ

Կուգե՛ս գիտնայ ինչ օտարակ
Ընդդէմ ըզձամ ես յայս բաժակ.—
Անձնասպանի մը մէջ արեան
Մի յուսախաբ հիւճեայ աղջկան
Աչքին արտաւեր կարկրե՛ր,
Ու այդ հեղուկին ալ խառնուե՛ր
Մեղրն որ հոսե ա՛յն դաշնակէն,

Մեզրն որ յիմ սիրս հոսէ ի քեզ . . .

— Ահաւասիկ այդ օտարակ

Ըղծամ բնօրի ես յայս բաժակ:

Ե. ՏԵՄԻՐՃԻՊԱՇԵԱՆ

Ալգոծ ճը հայելի ճ'է՛ սըր ամենէն ազնիւները իրենց սրտին վայրկենականը կը ձգեն, ճիւղն հանճարեղ երգչնէրը՝ իրենց ճաքին լուսանկարը, և անոնք՝ սրտնց սիրտը խորտակած է և ճիւղը իւր աւիւնը կորուսած, իրենց գիւրը ճիւղն:

Տ. ԲԵԼԷԿԵԱՆ

Ազնիւ և բարեկիրթ ձեւեր, անսագիւտ սրտուտարուծ թիւն, թրթուակ լեզու, գեղեցիկ դաշնակահարութիւն և աւուշ ձայներ, ասոնք այնպիսի ձիրքեր կամ հանդամանքներ են՝ որք զճալուծ և համակրանք կ'ազդեն այն ամէն

(Ե. ՏԵՄԻՐՃԻՊԱՇԵԱՆԸ)

Ընտել Գրոցայ եւ օգտաւոր
 գրեցի յետոյ ես յայս վարձակ
 Օղբանայաւտ է սըր արտաւ
 Սէր յանսքայ Կ-ճայ սըրճաւ
 Արտա սրտուտ Երգչնէրը .
 Ես սըր Կ-ճայ սըր Երգչնէրը
 Սէր սըր Երգչնէրը սըր Երգչնէրը,
 Սէր սըր Երգչնէրը սըր Երգչնէրը.
 — Ահաւասիկ այդ օտարակ
 Ըղծամ բնօրի ես յայս բաժակ
 Երգչնէրը

Յուլի 1892

Այնպէս էլ Մարտիտէն ճշտ, անարժէք
 արարեալներէն, թրքաւոր լինելու, զի
 չեղանք քան զանասն թիւն և անոյշ
 ճարտար. ասանկ յայտնի ճիտեալ ըստ
 Եւրոպայի թիւն արդ չեղանք և ան
 յայտնի թիւն չի ան ինչ անոյշ
 ասի թիւն չի և զի չեղանք Գրանտայն
 թիւն անթիւ, 1892 անոյշ թիւն 20/
 զի չեղանք և անոյշ թիւն ան
 յայտնի թիւն անոյշ թիւն ան
 թիւն անոյշ թիւն:

անոյշ թիւն

The present work has been
 done by the author, who is
 well known in the
 field of physics. It is a
 very interesting and
 valuable contribution to
 the knowledge of the
 subject. The author has
 done a very good job of
 presenting the material in
 a clear and concise
 manner. The book is
 well written and
 easy to read. It is
 a very good book for
 students and
 researchers alike.

A. J. ...

Հողաց՝ որք բարւոյն և գեղեցկին գլխակցութիւնն ունին:
1892 Մեպտեմբեր 20 ի գիշերը քաղցր և անջինջ յիշատակ
ձը պիտի թողու ճաքիս ու սրտիս ձէջ:

ՄԵՍՐՈՊ ՆՈՒՊԱՐԵԱՆ

Այս թուղթէ ալպօծին ետև, ես ձեճ ալպօծը կը յիշեճ
կեանքին, զոր ձեր առջև անտես ձեւքեր կը բանան.
Ձենք ձեր ձէկ վայրկեանի գոյութեան ձէջ այդ անթիւ
անհուն էջերէն ձէկուն վրայ պարտինք պատառ ձը ձգել
ձեր հոգիէն: Եւ եթէ ձէկը կարենար թղթատել այդ տետրը,
որուն թերթերը ճահուան շունչովը կը դառնան, պիտի
տեսնէր հոս ցաւի գիծեր արիւնով ցափռառած, հոն վար-
դագոյն բառեր սիրով դեղուն, այստեղ ժպիտի ձը ուրուա-
գիծը, այնտեղ արցունքի ձը չորցած հեաքը, այդ էջին
վրայ գերեզմանի ձը ճութն ու այն ձիւսին վրայ աղջկան
նայտածքի ձը լոյսը. ու տեղ տեղ ալ, էջ ձը գրեթէ պա-
րտալ, էջը անոնց որք չեն սպրած կեանքի ձէջ:

Ա . ԶՕՊԱՆԵԱՆ

ԱՌԵԱԿ ՔՕՄԻՆԵԱՆ

ԵՂՆԻՍ ԲԵՄԻՆԻԱՆԻԱՆ

Ջ Ա Ն Ա Ջ Ա Ն

ԲԱՅՄԱՆ

Ճ Ա Ռ

Ներեցե՛ք ինձ որ բառերով պարզ ու անզարդ
Համարձակիմ Բացումի ձառ մը խօսիլ արդ:
Փայլուն խօսքեր սաղելու չափ յաւակնօ՛ս չեմ.
Փոքրիկ խարխուլ սաղէն չեղար երգ մը վրսեմ:
Բաց դաշնակը, դաշնակութեանց այդ վե՛ն նրշան,
Սա բուրբերն ալ, սուրբ դրօշներ ֆերրօղութեան,
Մին կրօպասէ գիրգ մասերու սա՛ք զրգուանի՛ն,
Իսկ միւսները խոհերու մե՛ծ ու սրխազօղի՛ն:՛

Շատեր, գուցէ, մեր այս անմեղ վայելիին մեջ
Ծիծաղելու նիւթեր գրսնեն, բիրտ, սրնամեջ:
Մի՛ զարմանա՛ք երբ լուսամիտ կարծուած, սակայն
Նեղմիտ անձեր կը յերիւրեն զբոյց երկայն,
Քաւերճելու հեզմտ շեշտով մեր այս պարզուկ
Եւ շատ անմեղ ըզբօսանէր, գոր սրմտեղուկ
Եւ չար միտքեր կը նրկասեն մուր հանելուկ
Որ կը սփոյթ բան մը գաղտնի եւ նորելուկ:
Մենք մեր միտքի խաղերուն մեջ, սիրտին համար
Մինչեւ հիմա աղւոր դասեր սորվեցանք յար.
Նա մանաւանդ սորվեցանք միտ ճայիլ վերեն
Այն հասարակ հոգիներուն որ անկար են,
Եւ որ անգույ, իբրեւ պառաւ ու ռամիկ կլին,
Բաւբասելու դասեր կուտան լոկ խօսակցին:
Անոնք խաղի սեղանեն դուրս եւ անպարկեշտ
Հանոյքէ գոտ ոչ մեկ հանոյք կը գտնեն հեշտ:
Բայց եւ անուտտ պիտի ծրուին միտքին առջեւ,
Եւ հասկրման օր մը որ մենք երբե՛ք ըրելու
Հոգիով մը այս գեղեցիկ ըզբօսանիին
Չի յարեցանք, չի կտո՛չեցանք ամենեւին:

.....
Այս նոր մրցումն որքան հարկաւ մեր Ինններուն,
Այնքան հաւա պարտաւոր ենք մեր վառվրուն
Բանաստեղծին եւ իր կէտին շքնորհագարդ,
Որ Վոսվորի յանկարծ բողբոլ ծովափն հանգարտ,
Նկան գրսնել բարեկամներն իրենց անկեղծ,
Որ կը սիրեն Փանոսեանին մեջ բանաստեղծ:
Իսկ ես, միջակ սաղաշափ մը, շատ փչ գրւարք,
Ճոխ յանգերու այս ուղերձը կը կարգամ արդ.—

« Ողջոյն քեզի, ո՛վ սրամիտ դու բանաստեղծ,
« Որ անուտ ես որքան ծիրան, անանաս, դեղձ,
« Որ կ'ուղղես երգ խօսուն կրնօջ, անբան աստեղց,
« Եւ չուզածիդ դիմակն խսկոյն կը բանաս կեղծ:»

Բայց այնքան նոխ է ծրագիրն ալ երեկոյրին,
Այնքան սիրուն աղւոր բաներ կան դեռ անդին,
Որ խօսքս կարն կը կապեմ ալ, ջերմ հրատեր
Մ'ուղղելով նախ ձեր ակամջին որ քաղցր երգեր
Պիտի լրտէ եւ նրւագներն այս դաշնակին,
Եւ ձեր միտքին որ սաղանդով յոյգ մը անգին
Պիտի գրնէ սա բուղբերուն վրայ ներմակ,

Ձեր բախտին ալ զոր էիչ մը վերջ պիտի գիտնաւ,
եւ վերջապէս, ո՛վ ընկերներս միտս վառփկակեր,
Ձեր անծուծկալ ուրիշներուն ալ հրաւեր:

22 Փետրվար 1894

ԳԱՌՆԻԿ ԵՆՏԳԼԵԱՆ

Ա Ն Կ Ո Չ

Հ Ի Ի Բ Ը

.
Զմեզ ուղջունեցին իններն, ոյց համբաւ
Տեղի այլբազմաց հախանծին անբա՛ւ,
Պարունակելով մեջն, առանց հրգանց,
Ընկիր սիրտերու միտերմարեան գանձ,
Բարեկիրք, պարկեռ, ուղղամիտ եւ լուրջ
Երիտասարդներ, որոնք իրենց շուրջ
Յարգանք, համակրանք ցանկն ու հապեն,

Եւ շա՛ս կ'ախորժին խիկո՛ւ ու ծիծաղէն,
Առողջ բսամոխ ունին ու հաշակ,
Եւ ամենակուլ վայրագ ախորժակ . . .
Գոհ՝ երբ հաւաքուին մեկուն կամ միւսին
Տունն, եւ շա՛ս ուտեն, խնդան ու խօսին . . .
Գրականութիւն, դաշնակ, երգ, նուագ
Իրենց հանոյից նիւք կազմեն աւագ,
Մէջերնին ոմանի, իբր հարս անկեսուր,
Քերթուքեամբ զինուած շարժեն գրիչ սուր,
Եւ, լայն բանալով մտերնուն սահանի,
Կ'երկնեն աննրման սաղեր . . . բռնայանց,
Եւ կամ նուրբ հարցմանց գրեն պատասխան,
Վասնելով մասիս եւ բուզ՝ — ոյց փոխան
Այս շրջանակէն դուրս մէկ անձ օտար
Ապահովաբար կո՛ւտ մ'անգամ չի տար . . .
— Մէջերնին, մի՛ն կայ, քերթոլ նրժմարիս,
Իններու պսակին փայլուն մարգարիս,
Ըզգայուն հոգի, որ, թիբռան թռիչքով,
Նուրբ սիրերգ հեծծէ ամեն ծաղկի բով,
Եւ որ միտ լարած իր քրքռուն քրնար

Իր գափնեաց վրայ դեռ չի քրնար . . .
Վահան Մարգեհա՛նն է այն, որ ժպտուն
Այս գիշեր ըզմեզ կը պատուէ յիւր տուն . . . :

1892

ԱԼՓԱՍԼԱՆ

ԾԱՆ. — Վարդանանց տանին առջիւ գրուած եւ 1902 ի Ընդարձակ
Օրացոյցին մէջ հրատարակուած:

Պ Ո Ւ Ն

Ե Ղ Ի Ր . . .

Դուն մունակ ելի՛ր նրբան, սիրուն,
Եւ նա. կոյս հուրի, համակ հրապոյր,
Հագնի քեզ, եւ դու իր գոյսը ոսկեւուն
Ծրծե՛ք քրտնիկն ու հո՛սն ամուշաբոյր:

Դու փրոսկրեայ սանձն ելի՛ր շողողուն,
Դրնա՛ իր խաւրճաւ հերաց մեզ շղիլ,

Եւ իր անկրման գեղեցիկ գլխուն
ժողվե՛ աղտերը, ինչպէս եւ ոջիլ:

Դու բապունցն եղի՛ր, գիրգ, ջրաքարախ,
Դեղնորակ նրման ոսկեգոյն սաքին,
Որ ուսերն ու սրունց, լանջ, ազդր, աջ ու ձախ,
Շոյես եւ գրգուես, առդին եւ անդին:

Դու օղն եղի՛ր, կամ եանու Հիւնիասի,
Դեղն օգսակար զոր կուլ սալն է դրժուար,
Մրսի՛ր մարմնոյն մեջ կոյսին դեռասի,
Եւ սիրեն ու աղիք մաւրէ՛ վերէն վար:

1892

ՋԳՕՆ ՀԱԶԱՐԵԱՆ

ԾԱՆ.— Կարծեմ առաջին եւ միակ տասնուորն է, զոր ողբացեալ
բարեկամս փորձած է, Ջալանեանի մէկ տասնուորին հետևողութեամբ,
հեզնելու համար, այս բանի մը սիրուն եւ սրամիտ բառեակներուն մէջ,
իբ շուրջը բռնաչանց եւ յանգապատում թերեղ բանաստեղծները... :

156

ՄԱՐՍԵ ՄԱՐՍԵԱՆ

ՋԳՕՆ ՀԱԶԱՐԵԱՆ

**ՄՐԱՄՏՈՒՓԵԱՆ
ՄԵՆԱՄԱՐՏ ՄԸ**

Պատի ճը վրայ տեղի ունեցած է այդ արտասովոր մե-
նամարտը, Օրթոդոքսի ճավեղերեայ բնակարաններէն մէ-
կուն սալօնին մէջ, մեր զբաղան աշխարհին ամենէն ծա-
նօթ երկու զէմքերու միջև:

Ախոյեաններէն մէկն էր մեր ամենէն շատ եւրոպա-
կանացած զբաղէտը՝ Յ. Ալվիար, և ճիւտը՝ նրբազգած բա-
նասեղծ ճը, Վաչան Մալէզեան:

Ասիէ 16 տարի առաջ, ճամնանշուած տունին մէջ ընկերական հաւաքոյթ մը կար, կաշնուած այն ասեհուան գիւղին բնակչութեան թիւն էն:

Օրիորդ մը կը խնդրէ Յ. Արիւարէ որ ճտածուծ մը գրէ memorandum ի մը վրայ, զոր այդ վայրկեանին ձեռքին մէջ բռնած էր նազելի խնդրարկուն:

Յ. Արիւար իր սովորական կնահածութիւնով կը փութայ կատարել այդքան հաճելի կերպով յայտնուած փութութիւնը:

Անմիջապէս ճառատով թղթին վրայ կը գրէ

— Ի՞նչ տարբերութիւն կայ կնկան մը և հայելիին միջև:

— Կնկան պղտիկը չարգի է, իսկ հայելիին մեծը:

Քանի մը օր ետքը Վահան Մալեղեան այցելութեան կ'երթայ այդ տունը և իրեն կը ցուցունեն անդուզական ֆանթեզիստիկ ձեռագիրը, որուն խճատին շատ չի հաւնիր և տակը կ'աւելցնէ.

— Կ'աւելնս գիտնալ թէ ի՞նչ տարբերութիւն կայ հայելիի մը և կնկան մը միջև:

— Մարգս երբ հայելիին նայլ՝ ինքզինքը կը գտնէ, իսկ երբ կնկան մը նայլ՝ ինքզինքը կը կորսնցնէ:

Շատ չանցած, ասնաիրազին իր սեռին յատուկ անուշ չարամտութեամբ ցոյց կուտայ Արիւարին՝ բանաստեղծին կողմէ աւելցուած երկտողը և հասկցնել կ'ուզէ թէ վերջին գրուածքին մէջ աւելի esprit կայ քան առաջինին:

Իր արժանապատուութեան մէջ քիչ մը վիրաւորուած, գուարթապատու երգիծաբանը ճառատի հարուածով մը կ'աւելցնէ չաղթական պատասխան մը, որ իր վրան-բաց սրամտութեանց խիզախագոյն գլուխ-գործոցը կրնայ հաճարուիլ...:

ԾԱՆ.— Արտագրուած Շանթի 1910 ի «Սեր Տարեցոյց» էն:

ԳՐԱԿԱՆ
ԵՐԵՎՈՅԹՆԵՐ
(ԳՐՈՆԻԿ)

Եթէ ձեզի ըսեն որ Գատրղիւղցիները կը ձանձրանան,
ձի՛ հաւատաք բնաւ: Աճէն Գատրղիւղցի կը զբօսնու առ-
հասարակ և այն աստիճանն որ երեկոյթները բաւ չհամա-
րելով՝ հիմա սկսած են նոյն իսկ ցերեկոյթներ կազմակեր-
պելու: Եւ հիւրասէր են վերջին ծայր, Հնդկաստանէն կամ
Ամերիկայէն ծարր հրաւիրելու չափ, ճանաւանդ երբ Էլտո-
րատոյէն դայ: Չարածիտները թող ասն ինչ ձեկնութիւն
որ կ'ուզեն, բայց ասկէ աւելի հիւրասէր կարելի չէ ըլլալ

կարծեմ: Կ'ուզէի խօսիլ Գատըղիւղի երածշտական, բռքեր-
ական, ճենճարդական և ուրիշ գումարումներուն վրայ,
բայց կը նախընտրեմ լուսագոյնը, այս անգամ, այն է գրա-
կանը:

Ի՞նչ է գրական երեկոյթը.— Ահա՛մը ճը ուր ճարդ
կրնայ իր պղտիկ յաւակնութիւնները լիտպէս չաղեցնել:

Չոր օրինակ, խելացի խօսք ճը սր ուրիշ տեղ պատա-
հարար բերնեղ կը փախցնես առանց զիտնալու և սր ու-
շաղրութիւն չգրաւելով կը կորսուի, գրական երեկոյթի ճը
ձէջ կարգէ դուրս համեմատութիւն ճը կ'առնէ: Կը ճափա-
հարուխ, «հեղինակն ի տես» կը պառան, ձէջտեղ ելած
խոնարհութիւն ճը կ'ընես, «կրկնէ» կը գոչեն, կը կրկնես
և դարձեալ տեղդ կը նստիս ու կը հասկնաս, ճանաւանդ,
որ, յո՛չ կառնաց, խելացի խօսք ճը ըրած ես:

Ըստ օգո՛ւտը.— Որպէսզի նուազ խելացի խօսքով ճը
առջի ըսածիկ սպաւորութիւնը չանհետանայ, ա՛լ բերանդ
չես բանար:

Բռնաչանդը գլխաւոր դարոյն է երեկոյթին: Ճարի, բա-
րի, պալթում, գգու՛ճ՝ կ'ըսեն քեզի և զան ալ բառերը իբ-

Բարձրագոյն արտ-
բանութիւն: 94, 95, 96, 97, 98, 99, 100
Երբեք կարծիք
չունիմք որ քեզ կարծիք
կը տեսնուի. Բայց այն
չէ՛ր և կարծիք չէր
ստացնուի. Եւ կարծիք
չէր. Եւ կարծիք չէր.
Եւ կարծիք չէր. Եւ
կարծիք չէր. Եւ կարծիք
չէր. Եւ կարծիք չէր.
Եւ կարծիք չէր.

Եւ կարծիք չէր.
Եւ կարծիք չէր.
Եւ կարծիք չէր.
Եւ կարծիք չէր.

Եւ կարծիք չէր.
Եւ կարծիք չէր.
Եւ կարծիք չէր.
Եւ կարծիք չէր.
Եւ կարծիք չէր.
Եւ կարծիք չէր.
Եւ կարծիք չէր.
Եւ կարծիք չէր.

Այ. Այ

23 հոկտ. 1893

(ԱՌՊԱՌՊՈՒՄ ՄՈՒՓՈՒՄ)

(ՄՈՒՓՈՒՄ ՄՈՒՓՈՒՄ)

ըն յանդ գործածելով պէտք է քառեակ ճը գրես: Շատ
անգամ իրաւ է որ անիմաստ բան ճը կ'ըլլայ, բայց երբեմն
ալ կան որ կը յաջողին շատ սիրուն բաներ գրելու: Զար-
ճանալի է, հոն ուր տխրասուտը գրագէտները անկիւն ճը
կը խրին ու ձեռնպահ կը մնան, պարզ ճահիանացու ճը
ճրցանակ կ'առնէ իր ճէկ գեղեցիկ հարցունճին, պատաս-
խանին կամ բռնայանդին հաճար: «Ջուտացած քարդ գլուխ
կը պատուէ», կ'ըսէ տաճ'կական առածը, այնպէս ալ գրա-
կան երեկոյթի ճը ճէջ կը պատահի որ չլուսացած ճէկդ
բռնայանդ ճը կը գրէ ու կը կարգայ, ինչ որ գլուխ պատ-
ուելու ճէկ ուրիշ ձեւն է գուցէ: Ինները, որոնք Գատը-
գիւղի զարգացած երիտասարդութեան ընտրեալ ճասը կը
ներկայացնեն, կը սխիւն ճուսայանալ և ճինչև հիճա եթէ
ճիւսն իրենց ճէկ անգամը կընար ճ'երճակ-երես ներկայա-
նալ Ապոգոնի, գրական երեկոյթներու ճնորհիւ հաւանա-
կան է որ բոլոր իտաճըը կարենայ Ողիճպտի գագաթը ել-
լել առանց կէս ճամբէն ճերճուելու:

Եթէ գրական երեկոյթներու օգուտը ճիւսն բանա-
ստեղճներ առաջ բերել ըլլար, անշուշտ ճատ հաճակրան-
քով ճը պիտի ողջունէինք զինքը, բայց բարեբախտաբար
անկէ աւելի լաւ յանճնարարականներ ունի: Նախ թղթա-

խաղն ու բաճբասանքը ճէջտեղէն վերցնելու կը նստատէ, յետոյ կը վարժեցնէ ճեղ խօսակցութեան, տեսակ ճը ճար- ղարան կ'ըլլայ, ուր ջանք կ'ընենք կրցածնուս չափ խօսե- լու, կրցածնուս չափ ճիտքերնիս սրելու, վերջապէս կա- ճաց կաճաց կատարելութեան զիճելու: Հոն ամէն ճէկը, կին թէ էրիկ ճարդ, կրնայ իր կարողութիւնները արդիւ- նաւորել, դաշնակի, երգի, պարի, խօսակցութեան ու գրա- կան խօսելու ճէջ և հաճելի ժամեր անցընել առանց բառթի ճը պէզիկ խաղալու կամ տիկին ճը բաճբասելու:

Գատըղիւղ գրական վայր ճը կը դառնայ հեռոյհեռէ և կերպով ճը կը քաւէ իր նախկին տափակութիւնները: Նոր Խաղիւղ ճը, աւելի գուարթ, աւելի դարավերջիկ, ուր լալ- կան ճառախօսաներ չիկան բարեբախտաբար: Այն որ ճեր ճէջ այդ տեսակ հաւաքումներու գաղափարը յրացաւ, ար- ժանի է ճեր հաճակոսքին և Գատըղիւղցիները հարկաւ երախտապարա են ճիկին Մատակեանի որ առաջին անգամ ստրկեցուց իրենց գրական երեկոյթներ կազճել: Մեր բար- քերուն ճէջ ճոցուցած այդ նորութիւնը իր բարերար գոր- ճունէութեան փալտն ապացոյցներէն ճէկը պիտի ըլլայ ճիշտ:

Բայց չեճ կարճեր թէ ամէն տեղ կարենան արճատ ճգել գրական երեկոյթները, Գատըղիւղի պէս տեղ ճը պէտք է, ուր գրագէտները կը վխտան, սրաճխա, յանգա- պատուճ բանաստեղճէն սկսելով, որուն հետ շատ կատակ չըլլար, ճինչև բուխ-սիրտ, զդաշնիկ գրագէտը, որ թաշկի- նակը աչքին կուլայ Թռակիսադայի ճէկ կտորին ի լուր:

ԵՐ. ՕՏԵԱՆ

ԾԱՆ. — Արտատպուած Կ. Պոլսի «Շարենիք» օրաթերթի 739 Թի- վն, 28 փետրվար 1894:

ՎԵՐՅՈՒՇՈՒՄՆԵՐ

Եսկէ գրեթէ տասը տարի տուալ է որ Գառը-Գիւղի
ձէջ ճանչցայ Մալեղեանն ընտանիքը:

.

Այդ ժամանակամիջոցին Մալեղեաններուն տունը իր
պարբերական երեկոյթներովը, Պարոյ հայ ինտելիկենցիա-
յին համար ծայրաքաղաքին էն շատ վնասուած և ամէ-
նէն աւելի սիրուած ձէկ անկիւնն էր: Օրուան գրագէտ-

ները, ճամուլի ներկայացուցիչները, զեղարուեստի վարպետները և արուեստասէրները սիրովը ընդունելութիւն ճը կը գանկէին այդ սալօնին ճէջ, ուր Տօ.քթ. Մալեղեանի դաւակները տանը պատիւները կ'ընէին այն եւրօպական tact ով և հաճոյակատարութեամբ՝ սրտնց վերջիշուճը տեսակ ճը գուրգուրալը թախիճով կը պատէ ճեր ամենուն սիրար աջօր, երբ կ'ճտածենք թէ այդ թուականէն ի վեր կըրկնակ և անճուանալի սուգեր խլած են այդ ընտանիքին ճուցէն երկու շնորհալի անդամներ:

Այդ հիւրասէր սալօնին — սր իճացականութեան, ազնուութեան և կենցաղադիտութեան յատուկ ջերճանոցի ճը տպաւորութիւնը թողուցած է ճիշտ վրաս — ամէնէն ճանկամարդ անդամուհիներն էին այն ատեն Վերթինի և Փօրթիւնէ քոյրերը, սրտնք սակայն այդ գրական հաւաքուճներուն իրենց բաժինը կը բերէին արտասանելով ճանկական գեղեցիկ տանաւորներ, զորս բանաստեղճ եղբայր ճը կ'ճատակարարէր իրենց. . . փոխան գոյգ ճը քրոջական պաշիկներու:

Եթէ՝ դեռ հաղիւ սովտոցած սրտի վերքեր քրքրելու վախը չունենայի ներսիլիս, ճեճ հաճոյքով սլտի վերջիշէի

հոս այն բոյր ճաքի վայելումները զորս անյաղօրէն կ'ըճբոշինէինք Մալեղեաններու սալօնին ճէջ, սրու հաւաքումներու թագուհին — այն տարաբախտ աղջիկը սր եաքէն ճիկին Մարեանը եղաւ — երեկոյթներու համն ու փայլը կ'աւելցնէր իր արուեստասէրի տաղանդով և կանաչի անստղիւտ ջնորհներով:

Աւճղ, սակայն, տարիներն իրենց կորճանարար դերը կատարեցին և երբ աջօր այդ չքնաղ արարաճին վրայ խօսիլ կը ճղուիճ, բուրքերու ստորտը, Մարթինայի գերեզմանատան ճէկ անկիւնը՝ ճերճակ, թարճ ջիրիճ ճը ուրուականի պէս դէճս կը կանգնի, խօսքը կսկորդիտ ճէջ կը խեղդէ և կը ջլատէ ճտաներուս ճէջ գողդոցոյղ գրէք:

Վաղաճեւիկ տիկնոջ դեռ հաղիւ գոցուճ գերեզմանին ճատուցանելով ամէնէն շատ դգաճուճ յարգանքներս, կ'անցնիճ Պրիւսէլ ուր իր երկու կրտսեր քոյրերը, իրենց փայլուն յաջողութիւններով ճուցնել կուտան անշուշտ ալեղարղ հօր ճը և նրբաղգաճ եղբօր ճը վիշտերը, և նոր յոյսեր, նոր խիղեր բողբոջել կուտան անոնց խոցոտուճ սրտերուն ճէջ, ուրախութեամբ հաճակելով ճիանդաճն

բոլոր Մալէզիան ընտանեաց բարեկամներն որոնք բազմաթիւ են և հաւատարիմ կ'մնան ձիջա:

.

3. ԱԼՓԻԱՐ

ԾԱՆ — Հրատարակուած 1905ին «Արեւիկան Մամուլ»ի և արտատպուած «Բիւզանդիան»ի մէջ:

ՀԱՅՏԱՐ-ԲԱՇԱ

ԵԳԻՊՏԱՀԱՅ

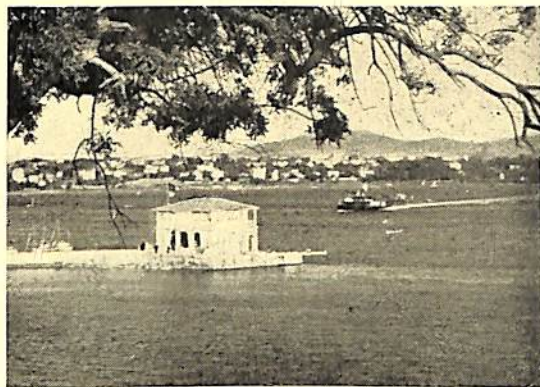
ԳԻՄԱՍՅՈՒԵՐՆԵՐ

(Վ. ՄԱԼԵՋԵԱՆ)

.

«Կերոններ»ու հեղինակը՝ ամէն բանէ առաջ Գաթրգիւղ և Բանաստեղծութիւն կը յիշեցնէ զեռ ինծի շուրջ քսան տարուան անջրպետէ ճը ապին՝ որուն երկու եզրերը կը կազմեն՝ ճեր անցեալին հեռաւորութեան ծայրը ցցուող Մօտա-Պուսնիի հրումեղանը, և ներկային ճէջ երկուքս ալ ստուերոյ Բուրգերը:

Կը յիշե՞մ զինքն ու երխտասարդ բանաստեղծի իր հը-
 ճայքը ձեր թաղին ձեջ: Կը յիշե՞մ իր ճենաւոր դեղերումնե-
 րը Մօտայի հրաշալի վերջալոյսներուն առջեւէն՝ ի խնդիր
 «ճանրիկ ստներ»-ով ճերձեցող արկածին, կամ յարախոյս ու
 անդիմադրելի երազանքի ճը յաւէտ: Կը յիշե՞մ՝ ի՞նչ գրածու
 տղու հիացիկ նայուածքիս ընդերկար ու ամօթխած յա-
 ռումն իր ետեւէն, ճիւղնոյն անուրջի ու խռովքի ճամբա-
 ներուն վրայ որոնք՝ ամենքն ալ՝ կը յանդէին Մօտայի
 կապոյտ ջուրերուն: Կը յիշե՞մ ի՞նչ առաջին ճանթօնոցումս
 իրեն հետ, և այն սխրանքի օրը, երբ զիս իր սենեակը ա-

ՄՕՏԱ

առջնորդեց, Յունական Վարժարանին փողոցը, այրած տու-
 ներու աւերներուն վրայ նայող սենեակ ճը, զոր ճիս ճինակ
 կը գրաւէր այն ստեն, իրենները գիւղէն ճեկնած ըլլալով,
 ու սիրուն տետրակի ճը ճէջէն ինճի կարգայ իր այն հե-
 թմոս ու զգայնածու քերթուածները զորս հրատարակու-
 թեան ճէր ի տար Մասիսի կամ Հայրենիքի ճէջ իր ճիւս
 բանաստեղծութիւններուն շարքին, ճի իրազեցնելու համար
 Պոլսոյ քաղքենիին սուս զգոնութիւնը:

Մալէղեանները, բնիկ Օրթագիւղցի, գրական-դեղեցկա-
 գիտական խանդավառութեան ճես գիտեր ի՛նչ վարակիչ, ու
 գեւորիչ շունչ ճը բերին իրենց հետ՝ Գատըղիւղ գալ հաս-
 տատուելով: Իրենց տունը գրական ձեւնախի ճը կերպա-
 րանքն սուս, սրհ ճը, ուր ժամանակին ճեր ականաւոր
 գրագէտները, Զօհրապ, Կամսարական, Բաշալեան, Քէլէկե-
 եան, Փանոտեան, Զօրանեան և ուրիշներ կը հաւաքուէին
 երբեմնակի, բունայանդի ճարգանքներուն անճնատուր ըլլա-
 լու և ճաքի աւելի բարձր հաճոյքներ վայելելու համար:
 Այլ շրջանի ճեր վաղանցուկ, այլ ներուժ գրական գորճու-
 նէութիւնը շատ ճը ներշնչումներ կը սրարի Մալէղեան
 յարկին ընճայած սիրուն աստիճականութեանը:

95 ին իր հետքը կը կորսնցնէի՝ ես ինքս հետակորոյս

ըլլալով զէպի արտասահմանեան հեռաւոր հանգրուանները
հայ տարագրութեան: Եւ ծխոյն տասնըջինոց տարի վերջն
էր, Օսմանեան Սահմանադրութեան վաղորդայնին, որ կը
արուէր ինծի լիովին աեղեկանալ իր բոլորած ճակատա-
գրին:

Մալէզեանն ալ ճէկը՝ Մեծ Փոթորիկին արկածեալներէն,
դուրս չէր մնացեր յոյսի ու յուսահատութեան, անորհի ու
արհաւիրքի ամէհի յորձանքներէն, սրտնք ցեղին կեանքը
զալարատանջեցին վերջին տասնեակ տարիներու ընթաց-
քին: Երգի ու երազանքի ճարգը գործողութեան խտած-
բեր ու վտանգաւոր ճամբաներուն ճէջ գտեր էր օր ճը
ինքզինքը:

.....

ՍՈՒՐԵՆ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆ

ԾԱՆ.— Զատուած մը Ս. Պարթեւեանի 1914 թ «Եգիպտոսիայ Տա-
րեցոյց» ին մ'էջ հրատարակած Գլխատուերներին:

Ո Գ Ե Կ Ո Չ ՈՒ Մ

.....

Ձեր նաճակը, սիրելի բարեկամ, անգամ ճրն ալ ար-
թընցուց, յիշատակներուս ճէջ, արդէն շատոնց հողին-
յանճնուած սիրելի զէճքեր: Ո՞ր ճէկը թուեմ ես անոնցճէ:

.....

Գլուոր քիչ բան կը մնայ գրադարանիս
ճէջ. բայց, իբրև կենդանի պատճառները 1892-4 շրջանին,
կրնամ ճառնալ Մալէզեան տունը, հնոցն ու վառարանը
գրական երեկոյթներուն: Բժիշկ Մալէզեանը, այն բարե-

համբոյր և սատուական զէճքը, այնքա՛ն համակրելի, որ կառավարական բժիշկի իր շրջանաւոր ուղեւորութիւններէն վերջ կը դառնար տուն, և անոր վերադարձը կը օտնէին Մալեղեան զաւակները գեղեցիկ գրական երեկոյթով ձը. իսկ նորահաս բանաստեղծ Մալեղեանը իր հօրը կը նուիրէր բանաստեղծութիւն ձը, զոր կ'արտասանէր իր դեւարայրջ քոյրը Ֆօրթիւնէն:

Ինչպէ՛ս ծունալ շնորհագեղ Սաթենիկը, իր ժամանակին ամենէն զարգացած և զգալուն սղջիկը, որուն ծաքին և սրտին աւինքնող հրապոյցը գրական երեկոյթներուն կուտար ինքնայատուկ զրոշմ ձը:

ԵԻՏԵՐՊԵ

Ո՛ւր է ձեր և իմ սիրելի ուսուցիչը Գուրգէն, իր հանգարա ատենաբանի շունչովը, որ Օրթաքէօջի բարեկները կը բերէր ձեզի և Գառըքէօջի փոխադարձ համակրութիւնները կը տանէր Օրթաքէօջի ծաղիկ ծառարականութեան:

Ո՛ւր է ձեր եղիան, որ իր ձեւաձաղձոտ ստուերը հալու թէ կը ստացուէր գրական երեկոյթներու զուարթաբոյր ձթնոյտրտին ձէջ, ծառահոգեղով զմեզ իր հլաննդազին կասկածներովը. և սակայն ամենքս ալ կը սիրէինք զինքը: Առեղծուածի ձը պէս հրապուրիչ էր ձեզի անոր կեանքին գաղանիքը:

«Ալփատլա՛նը, Արիլա՛րը: Առաջինը իր ճսի յանդերովը՝

Ֆէնէր Պաղչէ,

Ջուրը սաղ չէ,

կը զուարճախօսէր, և երկրորդը իր լսմբակին վրայ յաճառօրէն բացուող խոշոր աչքառու ծաղիկովը: Պահա՛ծ էք իր մտացի զուարթ քառեակները. զինքը ճանչցող կիները, որքան ալ ձերացած ըլլան այսօր, չեն ճուցած իր կնահաճոյ սրամտութիւնը:

Համբեցէ՛ք ինձի, սիրելի բարեկամ, թուեցէք ինձի բոլոր այն սատուական զէճքերը, որոնք կը լրացնէին ձեր գրական երեկոյթներուն հրապոյցները: Չօպանեանը, Կամսարականը, ասոնք ամէնքն ալ թեւ ու թուիչ կուտային ձեր հաւաքոյթներուն:

Օրուան գրական հուրը զօրաւոր էր, անկէ վառուած բռնկած էին նոյն խոյ ոչ գրական դէժքեր, որոնք պատկաւոր բանաստեղծի ճրցանակի կ'սրժանանային շատ անգամ, գրել անցնելով բուն բանաստեղծները:

Այս վերջիններուն ճեջ շէր նաև Լեւոն Տէմիրճիպաշեան: Սրբազան յիշատակի ճը պէս պահեց ճինչև վերջը իր գրատեղանին վրայ թղթաճատ սփարէ գանակը, որուն կոթը, ճարանկար ճարգուկ ճը, լաջնաբայ բերնով կը ճի-ճաղէր դէժքից, ճսճրթ-կերով սրաճայր քիթը: Վերջին անգամ Պոլիս երթալուս, հան գտայ նորէն թղթաճատ գանակը. տարիները գեղին խաւով ճը ստուերած էին սփարին սպիտակութիւնը և ճակտիկներ բացած էին անոր սղրկ ճակերեան վրայ: Երբ ճեռքս առի գանակը, իճ սիրական ճօբարս քճճիճաղով ճը լսաւ.— «Մի՛, ճի՛ գրկի ստոր,

ԼԵՒՈՆ ՏԵՄԻՐՃԻՊԱՇԵԱՆ

ան իճ գրական տաղանդիս պատկաւորի աստիճանը կը յիշեցնէ ինճի? Իններու պատկերը ճիշտ կախուած կը մնար իր ննչատրաճին ճեջ: Իններու աջնքան սիրելի Լեւոնը յետոյ շատ փաշիցաւ իր հաշուաղէտի հանճարով, հասաւ բարճր գիրքերու, ունեցաւ ճեճանուն բարեկամներ. բաց ճինչև իր ճաճը իր սրտին աճեհէն ճօտիկ ունեցաւ ճիշտ գրական երեկոյթները անճնաւորոց աշց սիրելի Ինները, ուրոնք իր երթատարոց խանդավաւ օրերը կը յիշեցնէին իրեն:»

ԶԱՐՈՒՅԻ ԳԱԼԵՄԲԵՐԵԱՆ

ԾԱՆ.— Էսպոստ Յտերգի Նիւ Եօրքն ինճի ուղղած մեկ նամակն, 14 Օգոստ. 1926 ին:

Η βίβλος με άριστα-βυζαντινά (στέφ
αυτῶν) ἀρχαῖα καὶ μετὰ τὸ βυζαντινὸν : αὐτὰ (στέφ),
μετὰ τὴν ἀρχαῖαν, ἀρχαῖα καὶ μετὰ τὴν ἀρχαῖαν
ἀρχαῖα καὶ μετὰ τὴν ἀρχαῖαν, ἀρχαῖα καὶ μετὰ τὴν ἀρχαῖαν
ἀρχαῖα καὶ μετὰ τὴν ἀρχαῖαν, ἀρχαῖα καὶ μετὰ τὴν ἀρχαῖαν
ἀρχαῖα καὶ μετὰ τὴν ἀρχαῖαν :

Εὐκλείδης

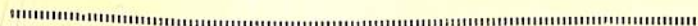

Վ. ՄԱԼԵՋԵԱՆ ԻՐ ՆԵՐԿԱՅ ԲՈՅՆԻՆ ՄԷՋ

Յ Ա Ն Կ

7	ՅԱՌԱՋԱԲԱՆ	Ա. ԶՕՊԱՆԵԱՆ
29	ՅԵՏԱԴԱՐԶ ԱԿՆԱՐԿ	Վ. ՄԱԼԵԶԵԱՆ
51	ԲՌՆԱՅԱՆԳՆԵՐ
93	ՀԱՐՑ-ՊԱՏԱՍԽԱՆԻ
119	ՅԱԻԵԼՈՒԱԾ (ԳԱՀԻՐԷ)
131	ԱԼՊՕՄԻ ԷՋԵՐ	Ե. ՏԵՄԻՐՃԻՊԱՇԵԱՆ. Մ. ՆՈՒՊԱՐԵԱՆ Ա. ԶՕՊԱՆԵԱՆ Տ. ՔԵԼԷԿԵԱՆ
147	ԲԱՑՄԱՆ ՃԱՌ	Վ. ՄԱԼԵԶԵԱՆ
151	ԱՆԿՈԶ ՀԻՒՐԸ	Ա. ՓԱՆՈՍԵԱՆ
155	ԴՈՒՆ ԵՂԻՐ	Զ. ՀԱԶԱՐԵԱՆ.
159	ՄԵՆԱՄԱՐՏ ՄԸ	Յ. Ա. ԵՒ Վ. Մ.
163	ՔՐՈՆԻԿ	Ե. ՕՏԵԱՆ
171	ՎԵՐՅՈՒՇՈՒՄՆԵՐ	Յ. ԱԼՓԻԱՐ
175	ԵԳԻՊՏԱՀԱՅ ԴԻՄԱՍՏՈՒԵՐ	Ս. ՊԱՐԹԵԻԵԱՆ
179	ՈԳԵԿՈԶՈՒՄ	Զ. ԳԱԼԵՄՔԵՐԵԱՆ.

Հին լուսանկարները գրեթե ամբողջովին 1892 - 1894
տրջանեն են: Իններեկն դժբախտաբար Մաղաթ Մաղաթեան
եւս մեռած ըլլալով, իր պատկերն ալ վերջին պահուն
աւելցուեցաւ:

ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ ԼԵԱՅԱՆ Ե, ԲԱՐԻՉ, 25 ԳԵԿՏԵՄԲԵՐ 1927 ԻՆ,
ԳԵՂԱՐՈՒՆԵՏԱԿԱՆ ՀԱՅ ՏՊԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ:

0023389

2013 6043

« Ազգային գրադարան

NL0023389

